

אלימות מקוונת כלפי קטינים

כתיבה: ד"ר יסכה מוניקנדס-גבעון | אישור: יובל וורגן | עריכה לשונית: מערכת דברי הכנסת

תאריך: כ"ז בחשוון תשפ"ב, 2 בנובמבר 2021

סקירה

תוכן העניינים

2	תמצית.....	
5	מבוא.....	1.
8	מאפייני האלימות במרחב המקוון.....	1.1
11	הסדרה.....	2.
11	חוקים להסדרת הטיפול בעבירות רשת.....	2.1
13	חוקים נוספים שיש בהם התייחסות לעבירות ברשת.....	2.2
13	הצעות חוק.....	2.3
14	נהלים.....	2.4
15	נתונים.....	3.
15	נתוני משרד החינוך.....	3.1
16	נתוני מוקד 105.....	3.2
20	תקופת התפרצות מגפת הקורונה.....	3.2.1
23	נתוני המשרד לביטחון הפנים.....	3.3
24	נתוני ארגונים לא ממשלתיים.....	3.4
25	נתוני סקר HBSC.....	3.4.1
29	המטה הלאומי להגנה על ילדים ברשת – 105.....	4.
29	פעילויות המטה בשגרה.....	4.1
30	הפגיעות והעבירות המטופלות במוקד 105.....	4.1.1
31	פעילות המטה בחודש הלאומי להגנה על ילדים ברשת.....	4.2
32	פעילות המטה הלאומי בתקופת משבר הקורונה.....	4.3
33	פעילות משרדי הממשלה במסגרת המטה הלאומי.....	4.4
33	משרד הרווחה.....	4.4.1
34	משרד החינוך.....	4.4.2
36	המשרד לביטחון הפנים.....	4.4.3
39	משרד המשפטים – יחידת הסייבר בפרקליטות המדינה.....	4.4.4
43	משרד הבריאות.....	4.4.5
43	המלצות ארגוני חברה אזרחית.....	5.

תמצית

מסמך זה הוא חלק מסדרת מסמכים בנושא אלימות כלפי קטינים, והוא מתמקד באלימות מקוונת כלפי קטינים ובכלל זה גם אלימות מינית, מילולית ורגשית. במסמך מוסבר מהי אלימות מקוונת ומהם מאפייניה הייחודיים לעומת אלימות במרחב הפיזי ומתארות ההסדרה והמדיניות הממשלתית בנושא. עוד נסקרים במסמך נתונים מרכזיים והפעולות הממשלתיות המרכזיות הנעשות כדי למנוע את התופעה וכדי לצמצם אותה.

מהמסמך עולות הנקודות העיקריות הבאות:

אלימות מקוונת היא התנהגות פוגענית במרחב המקוון שמבצעה משתמשים באמצעים טכנולוגיים שונים כדי להשמיץ, להטרוד, להביך, לבייש, לאיים, להפחיד או להטרוד פרט או קבוצה, לרבות קריאה להחרמה, פגיעה מינית ופגיעה בפרטיות והפצת תמונות.

אף שלמרחב המקוון ישנם יתרונות, למשל בתחום ההסברה כנגד אלימות ואפשרות הדיווח המהיר על פגיעות, יש לו כמה מאפיינים התורמים להעצמת האלימות ובהם הפצה מהירה של מידע וכן הישארותו והנצחתו של המידע כמעט ללא יכולת למחוק אותו; תגובה של פרטים הנותנת רוח גבית לפגיעה בעוד שפעמים רבות המתנגדים לפגיעה אינם מגיבים; הסתתרות הפוגע מאחורי האנונימיות של הרשת והרחקה בין הפוגע לנפגע המקילה על הפוגע במעשיו.

לרוב מוחלט מבני הנוער יש סמארטפון (84%), לכמחציתם – מגיל 10-12 ולכחמישית (22%) – מגיל 7-9. **כלומר, בישראל ילדים רבים חשופים לפעילות מקוונת וכפועל יוצא מכך עלולים להיות חשופים לאלימות מקוונת מגיל צעיר.**

הסדרה

ככלל, מערכת המשפט מכירה בפגיעה במרחב המקוון כפגיעה במרחב הפיזי, כך שפגיעה מקוונת תישפט באותם כלים כפגיעה במרחב הפיזי. עם זאת, ישנה חקיקה מיוחדת שנועדה להרחיב את הכלים להתמודדות עם התופעה:

חוק סמכויות לשם מניעת ביצוע עבירות באמצעות אתר אינטרנט תשע"ז-2017 – עניינו מניעת המשך פרסום התוכן המזיק או צמצום החשיפה אליו, כדי להקטין את הסיכון והפגיעה הכרוכים בפרסום באמצעות מתן צווים להגבלת גישה או הסרת תכנים מהמרשתת.

חוק התקשורת (בזק ושידורים) תשמ"ב-1982 – שבו נקבעה חובתו של ספק אינטרנט ליידע את מנוייו בדבר אתרים פוגעניים, תכנים פוגעניים וסכנות נוספות במרשתת ואפשרויות ההגנה מפניהם. על ספק הגישה להציע למנויים שירות יעיל לסינון אתרים פוגעניים ותכנים פוגעניים במרשתת בלא תשלום.

חוקים נוספים שיש להם נגיעה לעבירות הנעשות ברשת – בתיקון לחוק למניעת הטרדה מינית, סעיף 3(א5), הידוע בכינויו "חוק הסרטונים", בחוק להגנת הפרטיות ובחוק לשון הרע נקבע כי אסור לפרסם תמונות או חומרים פרטיים של אדם ללא רשותו וכן אסור לפרסם מידע על אדם על מנת לפגוע בו. פרסום כזה עשוי להיחשב לעבירה פלילית.

נתונים

*נתוני הרשות הארצית למדידה והערכה במשרד החינוך - מכלל הפגיעות המקוונות שנבדקו בסקר הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך בשנה"ל תש"ף (2019/20), חרם ובידוד חברתי היו הפגיעה הנפוצה ביותר בחינוך היהודי ובחינוך הערבי, ועליה דיווחו כ-7% מהתלמידים. כמו כן, בכל הקטגוריות שנבדקו שיעורי הדיווח על פגיעה בחינוך הערבי היו גבוהים יותר לעומת החינוך היהודי.

*נתוני מוקד 105 - מוקד 105 מופעל על ידי המטה הלאומי להגנה על ילדים ברשת ומיועד לטפל בפניות בנושא פגיעה מקוונת. נציג להלן נתונים מרכזים על פגיעות מקוונות כפי שעלו מפעילות המוקד:

- בשנת 2020 טופלו 11,855 פניות במוקד, עלייה של 65% ביחס לשנה שקדמה לה (7,665 פניות).
- מכלל הפניות, הקטגוריה "עבירות מין" שיעורה 25% מכלל האירועים במוקד, ואחריה - הקטגוריה הפצת תמונות וסרטונים מביכים/חרם/בריונות (14% מהפניות).
- בשנת 2020 מרבית האירועים שעליהם דווח במוקד התקיימו באינסטגרם (2,755 פניות - 27%), בווטסאפ (2,317 פניות - 23%) ובפורום סטיפס (1,662 פניות - 16%).
- בשנת 2020 חלה עלייה של כ-67% במספר הנפגעים המאותרים - 9,508 נפגעים, מהם 67% נפגעות (6,343) ו-33% נפגעים (3,165).
- קטינים בגילים 12 עד 14 הם קבוצה בסיכון גבוה להיפגע מאלימות מקוונת או לגרום פגיעה כזו. ייתכן אפוא כי יש להשקיע את מרב מאמצי הטיפול והמניעה בשכבת גיל זו.
- בזמן כל אחד מהסגרים בתקופת מגפת הקורונה חלה עלייה ניכרת במספר הפניות בנוגע לאירועי זום, למרות פעילות המוקד מול משרד החינוך ופעולות נוספות. בשל הישנות התופעה, עולה השאלה אם נעשה די על מנת להגן על התלמידים בזמן השימוש באפליקציה וכיצד יש לפעול לצמצום פגיעות אלו.

*נתוני המשרד לביטחון הפנים

- מנתוני סקר שנערך במשרד לביטחון הפנים בשנת 2018 עולה כי כשליש מבני הנוער (32%) דיווחו על חשיפה (כלומר דיווחו שהיו עדים) לאיום או לאלימות מילולית, 27% דיווחו על חשיפה לביוש, השפלה או חרם, 19% דיווחו כי נחשפו להטרדה מינית, 28% דיווחו על חשיפה לפנייה בעלת אופי מיני ברשתות החברתיות, 13% דיווחו על חשיפה לסחיטה, 16% דיווחו על חשיפה לגנבת זהות ו-12% דיווחו על חשיפה לאירועים אחרים.
- עוד עולה כי 21% מהתלמידים בני 16-17 דיווחו כי הכירו בשנה האחרונה ילד שרצה להתאבד בעקבות פגיעה קשה שחוה ברשת כגון חרם, ביוש, השפלה, הטרדה או פגיעה מינית.
- משרד הרווחה וגורמים נוספים רואים בחשיפה (עדות) לאלימות פגיעה בפני עצמה. יש לבחון אם חשיפה לאלימות מקוונת דומה לפגיעה ישירה.

***נתוני סקר HBSC-Health Behavior in School-aged Children (2019)**

- כ-37% מהתלמידים בסקר זה דיווחו כי לא שמעו על "חוק הסרטונים".
- שיעור הדיווחים על היפגעות בחברה הערבית גבוה כמעט פי 2.5 במוצע בקרב בנים ופי 1.5 בקרב בנות לעומת החברה היהודית.
- רוב (70%) התלמידים שחוו הטרדות ברשת דיווחו כי לא סיפרו על כך לאיש. מכלל התלמידים שסיפרו, הגורם השכיח ביותר שסיפרו לו היה ההורים (25%).
- בישראל שיעור גבוה של דיווח על היפגעות מאלימות מקוונת (מקום 25 מ-45) ושיעור גבוה יותר של השתתפות בנקיטת באלימות מקוונת (מקום 15 מ-45) בהשוואה למדינות אחרות שנסקרו.

פעילות המטה הלאומי להגנה על ילדים ברשת - 105

בסוף שנת 2018 הוקם המטה הלאומי להגנה על ילדים ברשת (להלן: המטה), ובמסגרתו פועל מוקד 105 לפניות קטינים בנושאי אלימות מקוונת. בתקופת הממשלה הקודמת נוהל המטה על ידי המשרד לחיזוק ולקידום קהילתי, ופעילותו הייתה כרוכה בעבודה משותפת של חמישה משרדי משלה: משרד המשפטים, המשרד לביטחון הפנים, משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, משרד החינוך ומשרד הבריאות.

במסמך מתוארת בפירוט העשייה של משרדי הממשלה השותפים: פעולות הסברה ומניעה, הכשרה, אכיפה וחקירה, לרבות פעילות ענפה בתקופה הקורונה ובחודש ההגנה על ילדים ברשת, הנעשית בשיתוף פעולה בין בתי ספר, לשכות לשירותים חברתיים, גורמים בקהילה, בני נוער, אנשי מקצוע ועוד.

- בשנים 2018-2020 נפתחו לפחות 1,651 תיקים במגוון רחב של עבירות כלפי קטינים בני תשע עד 17.
- מאז 2018 הוצאו שמונה צווים בשיתוף פרקליטות המדינה - מחלקת הסייבר, אשר מגבילים גישה ליותר מ-10,000 אתרים פדופיליים.
- בשנת 2019 נפתחו 56 תיקי פרקליטות על פגיעה בקטינים ובוגרים - חלק מהם תיקים מרובי חשודים ורחבי היקף או מרובי נפגעים. 33% מהתיקים שנפתחו עסקו בעבירות מין, זנות ותועבה באמצעות מחשב.
- בשנת 2019 הוגשו 37 כתבי אישום בנושאי אלימות מקוונת. 17 מכתבי האישום כללו למעלה מ-170 אישומים בעבירות מין שנעשו כלפי 243 נפגעות (91%) ונפגעים (9%).
- בשנת 2019 טיפלה יחידת הסייבר ב-19,606 בקשות להסרת תכנים, ו-90% מהתכנים הוסרו.
- בשנת 2019 הוגשו בבית המשפט המחוזי 5,406 בקשות להסרת תכנים או למניעת גישה לאתרי אינטרנט.

המלצות ארגוני חברה אזרחית

ארגוני חברה אזרחית ממליצים להמשיך למקד את הפעילות במניעת שיח אלים ברשתות בקרב מבוגרים ועל ידי כך להשפיע על השיח בקרב ילדים ובני נוער; עוד מומלץ על הקניית הרגלי שימוש במרשתת וערכים דיגיטליים כבר בגיל הגן; העלאת המודעות של תלמידים לחוקים הקיימים ולענישה המוגדרת בחוק; פעילות אגרסיבית של מערכת החינוך

כלפי הפוגעים והגברת משאבי החקירה ומיצוי הדין של משטרת ישראל; הכשרת תלמידים, הורים ואנשי מקצוע מתחומי חינוך, רווחה ומשפט בנושא; ניסוח אמנה והקמת מועצות תלמידים ומורים בית ספריות לטיפול בתופעה.

1. מבוא

בשנים האחרונות גבר השימוש במרשתת (אינטרנט) בקרב צעירים בשעורים ניכרים וכיום כמעט אין בני נוער שאינם חשופים למרשתת, אם בחיבור מהמחשב הביתי ואם מטלפון סלולרי או מכשירים אחרים. מסקר שנערך במשרד לביטחון הפנים בשנת 2018 עולה כי רוב מוחלט (93%) של בני הנוער גולשים באתרי המרשתת, ברשתות החברתיות (89%) ובאפליקציות (89%) לפחות פעם ביום.¹ קרוב למחצית מבני הנוער גולשים ברשתות החברתיות, באפליקציות (48%) ובמרשתת (41%) בתדירות של שש פעמים ביום או יותר.

עוד עולה מהסקר כי לרוב מוחלט מבני הנוער יש סמארטפון (84%), לכמחציתם מגיל 10-12 ולכחמישית (22%) מגיל 7-9. מכאן **שבישראל ילדים רבים חשופים לפעילות מקוונת (אינטרנטית) וכפועל יוצא מכך, עלולים להיות חשופים לאלימות מקוונת מגיל צעיר.**

אלימות מקוונת היא התנהגות פוגענית במרחב המקוון שמבצעה משתמשים באמצעים טכנולוגיים שונים כמו מחשב או טלפון נייד כדי להשמיץ, להטריד, להביך, לבייש, לאיים, להפחיד או להטריד פרט או קבוצה.² באלימות מקוונת נכללים סוגים שונים של אלימות. נפרט להלן את המרכזיים שבהם.

בריונות ברשת – המטה הלאומי להגנה על ילדים ברשת מגדיר בריונות כהתנהגות אלימה של דמות חזקה (פיזית או חברתית) אל מול קורבן חלש שמתקשה להגן על עצמו, המכוונת לגרום למצוקה או לנזק פיזי או פסיכולוגי וחוזרת על עצמה לאורך זמן.³ בריונות ברשת היא התנהגות תוקפנית מכוונת הכוללת כתיבה והעברה של תוכן שלילי, שקרי, מעליב או פוגעני המכוון אל אדם אחר. התוכן עלול להכיל מידע אישי שחשיפתו ברבים תגרום למבוכה או התייחסות מבזה לגופו ולאישיותו של אותו אדם.⁴ בריונות רשת הוא מונח כולל להתנהגויות פוגעניות כגון הפצת

בריונות רשת היא אחת מתופעות האלימות הבולטות כלפי קטינים ובה בדרך כלל קטין אחד תוקף קטין אחר באמצעות הודעות טקסט, פגיעה בפרטיות, קריאה לחרם, הפצת סרטונים מביישים ועוד

¹ המשרד לביטחון הפנים, מחלקת מחקר, והמטה הלאומי להגנה על ילדים ברשת, [סקר נוער 2018: התנהגויות אנטי-חברתיות בקרב בני הנוער](#), ירושלים 2019.

² המשרד לביטחון הפנים, המטה הלאומי להגנה על ילדים ברשת, [המרחב המקוון: מילון מונחים](#), עודכן: 25 בפברואר 2021.

³ המשרד לחינוך וקידום קהילתי, המטה הלאומי לאלימות ברשת, [האיומים המרכזיים הנשקפים לילדים ולבני נוער ברשת – תובנות והמלצות לפעולה](#), כניסה: 21 בפברואר 2021.

⁴ שם.

הודעות טקסט, תמונות וסרטונים פוגעניים, התחזות לאחר, חרם והדרה, ביוש (שיימינג)⁵, טוקבקים אלימים, פגיעה בפרטיות ועוד. נסביר בהמשך את הבולטות שבהתנהגויות אלה.

בריונות יכולה להתרחש במגוון סביבות אינטרנטיות – חדרי צ'אט, רשתות חברתיות כדוגמת טיקטוק ואינסטגרם, אפליקציות וכדומה. השימוש ברשת מעצים את הפגיעה בשל מהירות התפוצה והיקפה ובשל נצחיות המידע.

ארגון הבריאות העולמי מגדיר בריונות ברשת כפעולה אגרסיבית, מכוונת ומתמשכת הנעשית בידי אדם בודד או קבוצה, על ידי שימוש באמצעים אלקטרוניים, באופן חוזר ונשנה ולאורך זמן כנגד קורבן שאינו יכול להגן על עצמו. על פי רוב קורבנות ההצקה ברשת סובלים מהטרדות, השמצות, איומים, השפלות, פגיעות אישיות, התגרות ושימוש בשפה קשה.⁶

על פי איגוד האינטרנט הישראלי, בריונות גורמת לפגיעה רגשית כתוצאה מהפצת תכנים פוגעניים, מביכים או משפילים לגבי אדם או קבוצת אנשים, הנעשית באמצעות טכנולוגיות תקשורת מקוונות, אתרי אינטרנט, אפליקציות ורשתות חברתיות, ובכלל זה אלימות מילולית ואיומים, ביוש, קריאה לחרם, הפצת תמונות וסרטונים אישיים. לטענת האיגוד, פעמים רבות ניתן לראות שילוב בין בריונות במרחב המקוון לבין בריונות במרחב הפיזי.⁷

הייחודיות של בריונות ברשת לעומת בריונות פיזית היא שבמרחב המקוון ישנה אנונימיות, אי-נראות ישירה של הקורבן ומרחק בין הפוגע לנפגע, מאפיינים אשר עלולים להעצים את המוטיבציה לפעול בבריונות. שנית, הבריונות המתרחשת במרחב המקוון אינה מוגבלת לזמן או למקום מסוימים, לכן היא מתאפשרת ביום וגם בלילה, בבית הקורבן, בבית הספר ואף בין מדינות שונות. כמו כן, על פי רוב אין פיקוח במרחב המקוון. מאפיין נוסף הוא הנגישות: אפשר להגיע אל הקורבן בכמה דרכים אלקטרוניות כמו טלפון סלולרי, מחשב, דואר אלקטרוני, רשתות חברתיות והודעות מיידיות, בכל זמן ובכל רחבי העולם. עקב האנונימיות שבמרחב המקוון, הבריונים אינם מקבלים על עצמם אחריות למעשיהם וטוענים כי לא הם אלו שכתבו את

הרשת מאפשרת לפוגע להגיע לקורבן בכל שעות היממה, לחשוף את הפגיעה לקהל רחב ולהסתתר מאחורי אנונימיות הרשת ובכך להעצים את הפגיעה

⁵ במשרד לחיזוק וקידום קהילתי ביוש מוגדר כפגיעה באדם, בארגון או במותג במטרה לביישו או להביכו בפומבי. המשרד לחיזוק וקידום קהילתי, המטה הלאומי לאלימות ברשת, האיומים המרכזיים הנשקפים לילדים ולבני נוער ברשת: תובנות והמלצות לפעולה, כניסה: 21 בפברואר 2021.

⁶ הגדרה בין-לאומית לבריונות רשת (Cyberbullying) של הסקר הרב-לאומי של ארגון הבריאות העולמי: HBSC – Health Behavior in School-aged Children, בתוך: יוסי הראל-פיש, נועה שטיינמץ, ריקי טסלר, רותם מאור, מירן בוניאל-נסים וסופי וולש, נוער בישראל: ממצאי סקר HBSC ישראל 2019, הרחבה בתחומי השימוש באלכוהול וסמים ומעורבות באלימות ובאלימות ברשת, המשרד לביטחון הפנים, תוכנית המחקר הבין-לאומי על רווחתם ובריאותם של בני נוער, אוניברסיטת בר אילן, דצמבר 2019.

⁷ איגוד האינטרנט הישראלי (ע"ר), מידע ונתונים בנושא אלימות כלפי קטינים במרחב הסייבר, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 7 בפברואר 2021; סאני כלב, פרטיות ילדים בעידן האינטרנט: מדיניות הסדרה מוצעת, איגוד האינטרנט הישראלי, אוקטובר 2016.

ההודעות הפוגעניות. בשל כך הפחד להיתפס ולהיענש מועט יחסית, כמו גם תחושת החמלה והחרטה כלפי הקורבנות.⁸

באשר לקורבנות, נמצא כי אלו נמצאים בסיכון לסבול מדיכאון, חרדה, מחשבות אובדניות ואף אובדנות ופגיעה בהערכה עצמית.⁹

ביוש מקוון – פעולה במדיה דיגיטלית שמטרתה לבייש בפומבי אדם, מותג או ארגון בשל פעילות שחורגת מהנורמות המקובלות בחברה. ברוב המקרים מדובר בפרסום ברשתות חברתיות, שלרוב הופך ויראלי,¹⁰ כלומר נפוץ במהירות ברחבי הרשת ובין אנשים המעבירים את הפרסום זה לזה וברשתות החברתיות.¹¹

חרם מקוון – נידוי מכוון של אדם מחוץ לקבוצה והימנעות מכל קשר עימו. החרם יכול לבוא לידי ביטוי בהרחקה מקבוצה חברתית, יצירת סקר שנאה, פתיחת אתר אינטרנט המוקדש להעלבה, ללעג, להוצאת שם רע, לבריונות, להצקה ועוד. חוויית הנידוי היא סובייקטיבית – אדם אחד עשוי לחוש דחוי בעוצמות גבוהות בהשוואה לאדם אחר שיחוש זאת במידה פחותה.¹²

פגיעה מינית מקוונת – פגיעה מינית מקוונת יכולה להיעשות במגוון דרכים, החל משיחות בעלות גוון מיני, שליחת תמונות בעלות תוכן אינטימי או פורנוגרפי, חשיפת איברים והתערטלות מול מצלמה, ועד צילום והפצת תכנים מיניים של אדם אחר ללא רשותו והסכמתו, צילום אקט מיני ואינוס מקוון. שימוש באמצעים מקוונים לפגיעה מינית, לרבות הטרדה מינית, הוא עבירה פלילית כפי שקבוע בחוק.¹³ בדומה לבריונות, אלימות מינית מקוונת נחשבת לתופעה חברתית קשה בעלת השלכות רחבות גם אם לא תמיד הן עולות כדי עבירה פלילית. ההשלכות של המעשה עשויות לפגוע באנשים רבים נוסף על הנפגע הישיר, והן עלולות ללוות את הנפגע עוד זמן רב אחרי הפגיעה.¹⁴

⁸ המשרד לביטחון הפנים, המטה הלאומי להגנה על ילדים ברשת, המרחב המקוון: מילון מונחים, עודכן: 25 בפברואר 2021; יוסי הראל-פיש, נועה שטיינמץ, ריקי טסלר, רותם מאור, מירן בוניאל-נסים וסופי וולש, נוער בישראל: ממצאי סקר HBSC ישראל 2019, הרחבה בתחומי השימוש באלכוהול וסמים ומעורבות באלימות ובאלימות ברשת, המשרד לביטחון פנים, תוכנית המחקר הבין-לאומי על רווחתם ובריאותם של בני נוער, אוניברסיטת בר אילן, דצמבר 2019.

⁹ שם.

¹⁰ "ביוש", המרחב המקוון: מילון מונחים מקצועי, המטה הלאומי להגנה על ילדים ברשת, המשרד לחיזוק וקידום קהילתי, עודכן: 25 בפברואר 2021.

¹¹ "סרטון ויראלי", המרחב המקוון: מילון מונחים מקצועי, המטה הלאומי להגנה על ילדים ברשת, המשרד לחיזוק וקידום קהילתי, עודכן: 25 בפברואר 2021.

¹² "חרם מקוון", המרחב המקוון: מילון מונחים מקצועי, המטה הלאומי להגנה על ילדים ברשת, המשרד לחיזוק וקידום קהילתי, עודכן: 25 בפברואר 2021.

¹³ "פגיעה מינית מקוונת", המרחב המקוון: מילון מונחים מקצועי, המטה הלאומי להגנה על ילדים ברשת, המשרד לחיזוק וקידום קהילתי, עודכן: 25 בפברואר 2021.

¹⁴ המטה הלאומי להגנה על ילדים ברשת, המשרד לביטחון פנים, "אלימות מקוונת", כניסה: 4 באפריל 2021.

בפגיעה מינית
מקוונת נכללים
הטרדה מינית כגון
שליחת תמונות,
כתיבת הודעות
ופרסום פוסטים בעלי
תוכן מיני ואף צילום
אקט מיני ואינוס
מקוון

פעמים רבות הפגיעה
המקוונת קשה אף
יותר מהפגיעה
במרחב הפיזי בשל
חשיפת התקיפה
והקושי הרב לעצור
את פרסומה

כאמור, פגיעה מינית יכולה להתבצע גם באמצעות כתיבת הודעות פוגעניות. תופעה זו הפכה בולטת בשנים האחרונות בקרב בני נוער וקיבלה את הכינוי סקסטינג (**sexting**) – הם מסרוני מין ותכתובות שמטרתן לעורר את הצד השני באופן מיני. התכתובות יכולות להיות טקסטואליות (לדוגמה כאשר הן מתארות איברי גוף) או תמונות בעירום מלא או מרומז.¹⁵ החוקרים אינם תמימי דעים בנוגע להגדרת תופעה זו, הנחשבת בה בעת כמקדמת התנהגות בסיכון וכערוץ תקשורת לגיטימי המאפיין את העידן הדיגיטלי. אולם כשתופעת הסקסטינג כרוכה בלחץ, הפצת תמונות ללא הסכמה, בריונות ואלימות מינית, ברור כי היא אלימות מינית.¹⁶

כדי לצמצם את ההשפעות השליליות של התופעה, ניסחו מדינות מסוימות חוקים שמטרתם להגן על קטינים במקרים שבהם מופצים תכנים מיניים שלהם ללא הסכמתם. לדוגמה, באוסטרליה נאסר בחוק השימוש בטלפונים חכמים ובמרשתת כדי לצלם, לשמור, לשלוח תמונות בעלות גוון מיני או סרטונים מיניים, לצפות בהם ולבקש אותם מכל אדם מתחת לגיל 18 גם כשמדובר בסרטונים ובתמונות של האדם עצמו או כשהמצולמים נתנו את הסכמתם לדבר. איסור זה נכלל במסגרת כמה חוקים העוסקים ביצירה של פורנוגרפיית ילדים והפצתה. לצד צעדים חוקיים אלו, נכללים במדיניות זו פיתוח סרטי הסברה חינוכיים, מסעות שיווק והפצת דפי מידע.¹⁷ במדינות אחרות נקבעו חוקים או נהלים המגדירים אמצעי ענישה, מניעה והגנה על קטינים כנגד פגיעה מחרם וביוש כגון חוק המחייב בתי ספר להכין תוכנית למניעת אלימות מקוונת בבתי ספר לרבות קביעת דרכי ענישה וטיפול.

הפצת תמונות – המונח הכללי מתייחס בדרכ כלל להפצת תמונות מבישות של אחרים ברשת. התופעה השכיחה ביותר היא הפצת תמונות או סרטונים המציגים עירום או תוכן מיני ללא הסכמת המצולמים. חשוב לציין כי בחוק למניעת הטרדה מינית, תשנ"ח-1998, נקבע שהפצת תמונות וסרטונים בעלי אופי מיני עלולה לעלות כדי עבירה פלילית.¹⁸ נדגיש כי הפצת תמונות יכולה להיות פוגענית גם כאשר היא ללא תוכן מיני. מעשה ההפצה יכול להישפט בהתאם לתוכן המופץ, כך למשל אם התמונה מהווה הסטה לרצח היא יכולה להישפט בתור שכזו.

1.1 מאפייני האלימות במרחב המקוון

ממחקרים שונים שנעשו על חשיבות המרשתת בחיי היום-יום של ילדים ובני נוער עולה כי נוסף על חשיבותה לפיתוח אוריינות מחשב, לרכישת ידע וללמידה פורמלית, היא חיונית כדי לשמור

¹⁵ "סקסטינג", [המרחב המקוון: מילון מונחים מקצועי](#), המטה הלאומי להגנה על ילדים ברשת, המשרד לחינוך וקידום קהילתי, עודכן: 25 בפברואר 2021.

¹⁶ עמליה רן וליאת יוספסברג בן-יהושע, [מגדר, מין ומיניות בעולם דיגיטלי: חינוך מיטיב לצעירים ולצעירות, אפשרויות וסיכויים](#), הוצאת מכון מופ"ת, מרכז המידע הבין-מכללתי, 2021.

¹⁷ שם.

¹⁸ "הפצת תמונות", [המרחב המקוון: מילון מונחים מקצועי](#), המטה הלאומי להגנה על ילדים ברשת, המשרד לחינוך וקידום קהילתי, עודכן: 25 בפברואר 2021.

על קשר עם הסביבה, לספק מידע, לאפשר אוורור של רגשות, פורקן מתח ומעורבות חברתית ולשמש כלי לתמיכה רגשית ולהבניית זהות ומערכות יחסים. כמו כן, מתקיימים דרכה טיפולים פסיכולוגיים ומערכות תמיכה.¹⁹

עוד עולה כי היעזרות ביתרונותיה של הרשת לצורך מאבק בריונות ובאלימות יכולה להביא לתוצאות חיוביות. נמצא כי לתוכניות שבהן טופחה מנהיגות נוער לשם הנחלת ערכי יסוד והתנהגות של ערבות הדדית ברשת ולפיקוח חברתי, הייתה השפעה מיטיבה על פיתוח אחריות אישית חברתית ואקלים חינוכי מיטבי בכיתה, הנחלת ערכי יסוד להתנהגות אנושית, כבוד לזולת, קבלת אחריות ומעורבות בעת פגיעה, לימוד נורמות והגדרת כללי התנהגות לתקשורת ברשת.²⁰ כך גם נעשה שימוש ברשת למניעת אלימות בכלל ואלימות רשת בפרט באמצעות פרסומים, הרצאות מקוונות, הפצת סרטונים, מוקדים לדיווח מהיר ונגיש, אתרי מידע לבני נוער והורים וכדומה. דוגמה בולטת לכך היא מוקד 105 להגנה על ילדים ברשת שפעילותו תוצג בהמשך.

עוד נטען שהרשת עצמה אינה בהכרח מעודדת אלימות אלא רק מהווה מרחב נוסף לקיום אלימות, בדומה למרחב הפיזי, וכשם שהמרחב החברתי הפיזי הועתק למרחב המקוון, הועתקו גם תחלואיו: הבריונות וההצקה. יש הטוענים כי בריונות והצקה נפוצות יותר במרחב הפיזי, אולם הבריונות ברשת זוכה להד תקשורתי בשל עוצמתה, הפצתה ותיעודה.

עם זאת, אחרים טוענים כי בעת השימוש במרשתת עולות סכנות שונות ובהן²¹ שימוש יתר במסכים העלול לפגוע בדפוסי האכילה והשינה; מעורבות מצומצמת בהתמודדות עם מצבים אמיתיים, העלולה לגרום לחסכים בפיתוח כישורים חברתיים בסיסיים ולהעצים אירועים חברתיים עד כדי אירועי אלימות; חשיפה לבריונות ולתכנים ואתרים פוגעניים; חשיפה לתוכן לא מותאם גיל ומעורבות בתכנים מיניים החושפת לניצול ולפגיעה מינית, רגשית ופסיכולוגית.²²

¹⁹ עמליה רן וליאת יוספסברג בן-יהושע, **מגדר, מין ומיניות בעולם דיגיטלי: חינוך מיטיב לצעירים ולצעירות, אפשרויות וסיכויים**, הוצאת מכון מופ"ת, מרכז המידע הבין-מכללתי, 2021; עירית אייזיק, זהר שרביט, שקד לובוצקי-גטה ודנה ברנדר, **קידום התנהגות בטוחה ברשת בקרב תלמידים, סקירת ספרות וחילוץ ידע מתוכניות בבתי ספר**, מאירס-ג'וינט-ברוקדייל, יוני 2020; עידית מני-איקן, דנה רוזן, ענת מרמור וטל ברגר-טיקוצ'נסקי, **בני נוער ברשת – מסוכנות והזדמנות לטיפול, סקירת ספרות וראיונות עם אנשי מפתח**, המוסד לביטוח לאומי ומכון סאלד, 2016.

²⁰ עירית אייזיק, זהר שרביט, שקד לובוצקי-גטה ודנה ברנדר, **קידום התנהגות בטוחה ברשת בקרב תלמידים, סקירת ספרות וחילוץ ידע מתוכניות בבתי ספר**, מאירס-ג'וינט-ברוקדייל, יוני 2020.

²¹ על חוסר ההסכמה בין חוקרים בנוגע למידת השלכות השליליות של השימוש במסכים ראו: רועי גולדשמיט, "השלכות של שימוש רב במכשירי מדיה דיגיטלית ('מסכים')", מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 12 באוגוסט 2019.

²² עמליה רן וליאת יוספסברג בן-יהושע, **מגדר, מין ומיניות בעולם דיגיטלי: חינוך מיטיב לצעירים ולצעירות, אפשרויות וסיכויים**, הוצאת מכון מופ"ת, מרכז המידע הבין-מכללתי, 2021; עירית אייזיק, זהר שרביט, שקד לובוצקי-גטה ודנה ברנדר, **קידום התנהגות בטוחה ברשת בקרב תלמידים, סקירת ספרות וחילוץ ידע מתוכניות בבתי ספר**, מאירס-ג'וינט-ברוקדייל, יוני 2020.

למרחב המקוון כמה מאפיינים התורמים להעצמת השפעתה של האלימות:²³

הרשת כגורם המעצים את הפגיעה – אחד המאפיינים של הרשת הוא הפצה מהירה של מידע והישארותו והנצחתו של המידע כמעט ללא יכולת למחוק אותו. במצב כזה ביוש, חרם או הפצה של תמונות פוגעניות מגיעים בתוך זמן קצר לקהלים נרחבים, והדבר מעצים את הפגיעה והשלכותיה.²⁴ פעמים רבות הצופים מהצד אינם מתערבים, ומלבים את הבריונות בכך שאינם מתנגדים לה ומשמשים קהל לפוגע. זאת ועוד, הרשתות מאפשרות לפרסם תגובות, דבר היוצר לעיתים גל של התלהמות והסלמה של הפרסום או המעשה הראשוני ומעצים את הפגיעה ולעיתים יוצר תחושת מצור חברתי ודחק ההולך וגובר עם הזמן.²⁵

המסך ממסך: לפוגע קל יותר להתנהג באלימות כשהוא מסתתר מאחורי האנונימיות שברשת. האנונימיות נוסכת תחושת ביטחון מזויפת ובני הנוער מאמינים שלא ייתפסו. הפוגע אינו רואה את הנער או הנערה שבצד השני של המסך וכך תחושת הפגיעה מורחקת לעיתים עד כדי כך שהפוגע אינו מבין שמעשיו בעולם הווירטואלי פוגעים בחבריו בעולם הפיזי. המיסוך עשוי גם להעצים את הביטחון ולהפחית את החשש מתגובת האחר. נוסף על כך, המסך מאפשר גם לילדים חלשים פיזית להרגיש חזקים במרחב המקוון ולהיות אלימים רגשית וחברתית.²⁶

המשכיות של התרחשויות מהעולם הפיזי: אירוע שקרה בבית הספר יכול להמשיך במרחב הדיגיטלי ולהסלים לכדי ביוש ובריונות במרחב המקוון.

הרשת כמקור עיקרי לבידור: לעיתים ילדים המחפשים תעסוקה יפנו לאלימות המקוונת כדי להוסיף התרחשות ועניין בחייהם. לעיתים קרובות הם משועשעים ממעשיהם ואינם רואים את הכאב שהם מסבים לאחרים, ולכן אינם חשים חרטה אלא מרגישים מחוזקים ממעשיהם.

אשליית הכוח שבמספרים: הרשת מחברת את הגולשים לרבים אחרים בעלי דעות דומות, ולעיתים די באדם אחד או שניים שיחזקו את הבריונות להרגיש את תמיכת ההמון ואת הביטחון שהיא נוסכת.

²³ המשרד לחינוך וקידום קהילתי, המטה הלאומי להגנה על ילדים ברשת, למה באלימות? הסיבות שגורמות לבני נוער לנהוג בבריונות ברשת וכלים להתמודדות, עודכן: 25 באוגוסט 2020.

²⁴ עידית מני-איקן, דנה רוזן ענת מרמור, וטל ברגר-טיקוצ'נסקי, בני נוער ברשת – מסוכנות והזדמנות לטיפול, המוסד לביטוח לאומי, אגף הקרנות, קרן ילדים ונוער בסיכון, 2016; חיים ויסמונסקי, הפללה של התנכלות מקוונת ומקרי המבחן של התנכלות כלפי עובדי ציבור וקטינים במרחב המקוון, משפט ועסקים כ"ג, 2020; עדנה כצלסון, "חרם בגיל הילדות והבגרות", כוורת 24, 2016, עמ' 23-26.

²⁵ חיים ויסמונסקי, הפללה של התנכלות מקוונת ומקרי המבחן של התנכלות כלפי עובדי ציבור וקטינים במרחב המקוון, משפט ועסקים כ"ג, 2020.

²⁶ עידית מני-איקן ואחרים, "בני נוער ברשת – מסוכנות והזדמנות לטיפול", המוסד לביטוח לאומי, אגף הקרנות, קרן ילדים ונוער בסיכון, 2016; נאוה אביגדור-כהן והדי וגשל, "זה הרס לי את החיים", ביטחון פנים 6, 2016, עמ' 14-16.

"כולם עושים את זה": בני נוער המאמינים שאלמות כזו היא התנהגות נורמטיבית ככל הנראה ייטו לפעול בצורה דומה.

2. הסדרה

2.1 חוקים להסדרת הטיפול בעבירות רשת

ככלל, מערכת המשפט מכירה כיום בפגיעה במרחב המקוון כפגיעה במרחב הפיזי, כך שפגיעה מקוונת תישפט באותם כלים שתישפט פגיעה במרחב הפיזי.²⁷ נציג להלן חוקים מרכזיים, הצעת חוק ונהלים להתמודדות עם עבירות אלו:

חוק סמכויות לשם מניעת ביצוע עבירות באמצעות אתר אינטרנט, תשע"ז-2017

במסגרת ההתמודדות של מדינת ישראל עם תופעות האלימות המקוונת, עלה צורך להרחיב את ארגז הכלים המשפטיים העומדים לרשות המדינה. החוק נועד לתת כלי נוסף, לצד כלי ניהול ההליך הפלילי, בהתמודדות של רשויות התביעה עם פרסומים שהם בגדר עבירה. שלא כמו הדין הפלילי, שמכוון נגד מפרסם התוכן, ואשר תוצאתו היא הענשת המפרסם, **החוק נועד לאפשר התמודדות יעילה ומהירה עם התוכן המזיק עצמו. הדבר נעשה באמצעות מניעת המשך פרסום התוכן המזיק או צמצום החשיפה אליו, על מנת להקטין את הסיכון והפגיעה של הפרסום**, כל זאת לצד שמירה קפדנית על זכויות הפרט כגון חופש הביטוי, הזכות לפרטיות וחופש הגלישה במרשתת בדרך פעולה שקולה ומידתית.²⁸

תנאים להוצאת צו:²⁹ הגבלת הגישה לאתרים או הסרתם חיוניות למניעת המשך ביצוע העבירה באמצעות פעילות האתר או למניעת היחשפות של המשתמשים לפעילות הנחשבת לעבירה בישראל.³⁰ **סוגי הצווים:**³¹

- **צו הגבלת גישה** – הגבלת הגישה לאתר אינטרנט בישראל או לחלקו.
- **צו הגבלת איתור** – הגבלת האפשרות לאתר את התוכן בישראל. הצו יינתן כאשר אתר עונה על אחד התנאים להוצאת צו, אך בית המשפט סבור כי אין מקום להוציא צו הגבלת גישה.

²⁷ ירון אונגר, "התמודדות משפטית עם חרמות ובוש (שיימינג) ברשתות החברתיות בקרב קטינים: רקע תיאורטי וסקירה משווה", הלשכה המשפטית, תחום חקיקה ומחקר משפטי, הכנסת, 2021; ירון אונגר, "הטלת אחריות פלילית או אזרחית על מעשי בריונות רשת", הלשכה המשפטית, תחום חקיקה ומחקר משפטי, הכנסת, 2018. יש מעט מאוד חקיקה מיוחדת בנושא פגיעות במרחב המקוון. עם זאת, יש מצבים שבהם נדרשת חקיקה ספציפית כדי להרחיב את הכלים להתמודד עם האלימות המקוונת.

²⁸ משרד המשפטים, פרקליטות המדינה, **מידע על צווי הגבלת גישה לאתרי אינטרנט**, 2 בפברואר 2020, כניסה: 12 באפריל 2021.

²⁹ חוק סמכויות לשם מניעת ביצוע עבירות באמצעות אתר אינטרנט, תשע"ז-2017.

³⁰ תנאי נוסף הוא כאשר אתר אינטרנט הוא של ארגון טרור והגבלת הגישה אליו חיונית למניעת המשך הפעילות באמצעות האתר.

³¹ חוק סמכויות לשם מניעת ביצוע עבירות באמצעות אתר אינטרנט, תשע"ז-2017.

- **צו הסרה** - הסרת אתר אינטרנט או חלק ממנו מהשרת שבו הוא מאוחסן. יינתן כאשר אתר עונה על אחד התנאים להוצאת צו האתר מאוחסן בישראל, או בשליטת אדם שנמצא בישראל, או בשליטת תאגיד ישראלי.

- **שיקולים עיקריים למתן צווים**: מידת הפגיעה בציבור בישראל כתוצאה מהמשך הפעילות באתר והזיקה של האתר לישראל; מידת הפגיעה בגישה של הציבור למידע; מידת הסיכון לפגיעה בתוכן אחר שאינו קשור לביצוע העבירה.

כדי לאפשר למי שעלול להיפגע מחסימת הגישה או הסרת הפרסום להשמיע את טענותיו, יתקיים דיון במעמד שני הצדדים. לדיון יזומנו מפרסם התוכן או בעל אתר האינטרנט שבו פורסם התוכן או מי מטעמו – זאת כדי להבטיח שקיפות במקום שבו ישנה פגיעה בחופש הביטוי, גם אם מוצדקת, וכדי ליידע את הציבור בהחלטות ולאפשר הגשת בקשה לעיון חוזר או ערעור על ההחלטה.³² שר המשפטים חייב לדווח לוועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת ב-1 ביולי כל שנה על הצווים שניתנו בחלוקה לפי סוג העבירה וסוג הצו. נתונים אלו מוצגים בהמשך.

חוק התקשורת (בזק ושידורים), תשמ"ב-1982

בסעיף 4ט (ב)-(ד) בחוק התקשורת (בזק ושידורים), תשמ"ב-1982 (להלן: חוק התקשורת), נקבע כי חובתו של ספק אינטרנט ליידע את מנויו בדבר אתרים פוגעניים, תכנים פוגעניים וסכנות נוספות במרשתת ואפשרויות ההגנה מפניהן. בחוק מפורטות ארבע דרכים שבהן אפשר ליידע את המנויים: בדואר, באתר האינטרנט, בהסכם שנחתם עם המנוי ועל ידי נציג שירות לקוחות. נוסף על כך, על ספק הגישה להציע למנויים שירות יעיל לסינון אתרים פוגעניים ותכנים פוגעניים במרשתת ללא עלות.

בשימוע שנערך לחברות ספקי הגישה למרשתת נקבע כי יש לתקן את רישיונות ספקי הגישה כך **שתוגדר בהם חובת הספקים להודיע באמצעות מסרון או דואר אלקטרוני אחת לשישה חודשים על דבר קיומו של השירות לסינון אתרים ותכנים פוגעניים ללא עלות**. בשימוע מודגש כי יש להסביר בהודעה למנויים על הפגיעה הנגרמת לקטינים עקב חשיפה לאתרים ותכנים פוגעניים.³³

בשימוע מפורטים כללים נוספים בדבר השפות שבהן יש לשלוח את המסרונים, הודעה על בקשת השירות והפסקתו וכדומה.

חוק התקשורת
מתמקד בחשיבות
היידוע של קהל
הצרכנים על הסכנות
הקיימות ברשת
ובמיוחד כלפי
קטינים, ומחייב
להציע שירות סינון
תכנים ללא עלות

³² משרד המשפטים, פרקליטות המדינה, מידע על צווי הגבלת גישה לאתרי אינטרנט, 2 בפברואר 2020, כניסה: 12 באפריל 2021.

³³ אסף אברהם, מנהל תחום חירום ומספור, אגף הנדסת תקשורת, שימוע לעדכון אופן הצעת שירות חסימת אתרים ותכנים פוגעניים, מינהל הנדסה, אגף תקשורת, תחום חירום ומספור, משרד התקשורת, 22 במאי 2019; מינהל הנדסה, הודעת דוברות, הצעת שירות סינון אתרים ותכנים פוגעניים גם בהודעה אלקטרונית, 27 באוגוסט 2019.

2.2 חוקים נוספים שיש בהם התייחסות לעבירות ברשת

נציג להלן כמה חוקים שאף שאינם עוסקים מפורשת במרחב המקוון, הם עשויים להיות רלוונטיים לנושא.

בתיקון חוק הטרדה מינית סעיף 3(א5),³⁴ הידוע בכינויו "**חוק הסרטונים**", נקבע כי "פרסום תצלום, סרט או הקלטה של אדם המתמקד במיניותו, בנסיבות שבהן הפרסום עלול להשפיל את האדם או לבזותו, ולא ניתנה הסכמתו לפרסום" הוא עבירה של הטרדה מינית. אומנם עבירה זו מוגדרת בחוק הטרדה מינית, אך במהותה היא עבירת פגיעה בפרטיות.³⁵ **בחוק להגנת הפרטיות** כתוב למשל בסעיף 2(4):³⁶ "פרסום תצלומו של אדם ברבים בנסיבות שבהן עלול הפרסום להשפילו או לבזותו ייחשב כעבירה פלילית אם נעשה בזדון". בסעיף 5 לחוק נכתב: "הפוגע במזיד בפרטיות זולתו [...] דינו מאסר 5 שנים". בחוק מפורטות דרכים שונות שבהן מתבטאת הפגיעה בפרטיות: הטרדה, צילום אדם ברשות היחיד, שימוש בידיעה על עניינים פרטיים, פרסום שהושג מתוך פגיעה בפרטיות או ביחס לפגיעה בצנעת הפרט. כמו כן מודגש כי העתקת תוכן גם מתוך מסמך אלקטרוני ללא רשות – אסורה.

החקיקה בנושא עבירת לשון הרע נותנת גם היא כלים להתמודדות עם בריונות וביוש ברשת. **בחוק איסור לשון הרע, התשכ"ה-1965**, נקבע כי לשון הרע היא דבר שפרסומו עלול להשפיל אדם בעיני הבריות או לעשותו מטרה לשנאה, בוז או ללעג מצידם; לבזות אדם בשל מעשים, התנהגות או תכונות המיוחסים לו; לבזות אדם בשל גזעו, מוצאו, נטייתו המינית ועוד. חלק ניכר ביותר מן ההתנהגויות המוגדרות כבריונות רשת נכנס בגדרן של הגדרות אלו. עם זאת, היסוד הנפשי של העבירה הוא "כוונה לפגוע" לכן יש להניח כי התביעה תתקשה להוכיח יסוד זה כאשר מדובר בקטינים. עם זאת, כאשר מדובר על הפצה של אותם תכנים, ישנה אחריות פלילית אם לא נעשו בתום לב.³⁷

2.3 הצעות חוק

בכנסת העשרים וארבע הונחה על שולחן הכנסת **הצעת חוק לתיקון חוק העונשין (תיקון - הגבלת שימוש ברשתות חברתיות), התשפ"א-2021**. מטרת הצעת החוק הן לקבוע כי בעבירת הסתה לאלימות ייכללו גם מקרים הנוגעים לפרסום מעשי אלימות, וכן לקבוע כי תקיפה בדי לפרסם את תיעוד התקיפה תגרור עונש מאסר של שלוש שנים. לדברי המציעים, הצעה זו הועלתה על רקע שיח אלים ומבזה ברשתות החברתיות המעודד אלימות פיזית והסתה העולה כדי סיכון חיי אדם ורכוש. עוד מוסבר כי מעבר למעשה האלים כלפי הנתקף, הרי עצם התיעוד

³⁴ החוק למניעת הטרדה מינית, התשנ"ח-1998, תיקון מס' 10 משנת 2014.

³⁵ ירון אונגר, "הטלת אחריות פלילית או אזרחית על מעשי בריונות רשת", הלשכה המשפטית, תחום חקיקה ומחקר משפטי, הכנסת, 2018.

³⁶ חוק הגנת הפרטיות, תשמ"א-1981.

³⁷ ירון אונגר, "הטלת אחריות פלילית או אזרחית על מעשי בריונות רשת", הלשכה המשפטית, תחום חקיקה ומחקר משפטי, הכנסת, 2018.

והצילום של המעשה והעלאת התיעוד ברשתות החברתיות חמורים לא פחות שכן הפרסומים מעודדים את הצופים (ברובם צעירים) למעשים דומים. הצעה זו טרם נידונה.³⁸

עוד נציין כי בכנסת הנוכחית ובכנסות קודמות הועלתה **הצעת חוק מניעת בריונות ברשת, התש"ף-2020**. מטרת ההצעה לטפל בבעיית ההסברה בנושא בריונות ברשת. לפי כותבי ההצעה, אין בישראל הסברה ראויה או טיפול מספק בתופעה. ברשויות מקומיות מסוימות מתקיימות הרצאות שנתיות בנושא, אך ההרצאות ממומנות על ידי ההורים ולכן בתי ספר שאין ביכולתם לשלם על הרצאות אלו, אינם מתייחסים לתופעה ואינם מקיימים פעילויות חינוך בנושא. מגישי ההצעה מסבירים כי הגברת המודעות באמצעות הסברה אינטנסיבית של ההשלכות והתוצאות של הבריונות תביא לכך שרמת הבריונות והאלימות ברשת תרד, מכיוון שהדבר ייצור הרתעה, הזדהות עם הנפגע והבנה של חומרת התופעה. עוד מוצע כי שר החינוך יקבע תוכנית חינוכית בנושא שאותה ילמד כל תלמיד בכיתות ד' עד י"א בכל שנות הלימודים בתדירות שתביא לתוצאות אפקטיביות בנושא. ההצעה הונחה על שולחן הכנסת לדין מוקדם במליאה ביוני 2021 וטרם נידונה.³⁹

הצעת חוק נוספת שהוגשה בכנסת העשרים ושלוש היא **הצעת חוק העונשין (תיקון - עבירת פיתוי קטין), התשפ"א-2021**. לדברי כותבי ההצעה היא נועדה לתקן לקונה משפטית הפוגעת ביכולת להרשיע אדם בגיר המפתה קטין במטרה לבצע בו עבירת מין או לנצלו לצורכי הפקה של פורנוגרפיה ופרסומי תועבה לרבות באמצעים טכנולוגיים (אינטרנט, רשתות חברתיות, אפליקציות סלולר), וזאת בדרכים שונות של פעולות חיזור ופיתוי. בדיוני הוועדה המיוחדת לענייני התמכרויות, סמים ואתגרי הצעירים בישראל עלה כי בניגוד לטענותיהם של ארגוני חברה אזרחית העוסקים בנושא, טענת משרד המשפטים היא שלא קיימת לקונה משפטית וכי גם עבירת פיתוי נכללת בכתבי אישום כעבירה של הטרדה והטרדה מינית, ועל כן המשרד אינו תומך בהצעת החוק.⁴⁰

2.4 נהלים

לצד סקירת החקיקה הרלוונטית בדקנו אם במשרדי הממשלה יש נהלים לנושא. בתשובת משרד הרווחה נכתב כי אין הנחיה ספציפית באשר לאופן הטיפול בילדים שנפגעו מאלימות מקוונת.⁴¹ כך גם נאמר במשרד לביטחון הפנים.⁴²

³⁸ דברי הסבר [להצעת חוק לתיקון חוק העונשין \(תיקון - הגבלת שימוש ברשתות חברתיות\)](#), התשפ"א-2021, מאגר החקיקה הלאומי, הכנסת, כניסה: 15 ביוני 2021

³⁹ דברי הסבר [להצעת חוק מניעת בריונות ברשת, התשפ"א-2021](#), מאגר החקיקה הלאומי, הכנסת, כניסה: 21 ביולי 2021.

⁴⁰ הכנסת ה-24, דיון בוועדה המיוחדת לענייני התמכרויות, סמים ואתגרי הצעירים בישראל בנושא: [אלימות מינית ברשתות החברתיות](#), השתתפות בישיבה, 19 באוקטובר 2021.

⁴¹ דן כהן, קשרי כנסת וממשל, אגף בכיר קשרי חוץ ודוברות, משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 3 ביוני 2021.

⁴² גל יונה, רכזת לשכה בכירה, המשרד לביטחון הפנים, שיחת טלפון, 3 ביוני 2021.

**משרד החינוך פרסם
שני חוזרי מנכ"ל
לקידום מוגנות ברשת
ויצירת אקלים חינוכי
מיטבי וטיפול באירועי
אלימות**

בתשובת משרד החינוך צוינו חוזרי מנכ"ל לצמצום אירועי אלימות מקוונת וההתמודדות עימם: **חוזר מנכ"ל - אתיקה ומוגנות ברשת** משנת 2011 (הוראת קבע 9.4-10), שבו נקבעו נהלים בדבר שימוש ברשתות חינוכיות וברשתות חברתיות בבית הספר. בחוזר נקבע כי יש להסדיר את הקמתו של צוות חינוכי בית ספרי (רכז תקשוב, רכז חברתי, יועצת חינוכית ומורה מוביל) שתפקידו לקדם תוכנית חינוכית ערכית לקידום התנהגות מיטבית, נבונה ובטוחה ברשת, באמצעות הגברת המודעות למאפייני הרשת לרבות פעולות הדרכה בקרב תלמידים ומורים.

חוזר מנכ"ל - אקלים חינוכי מיטבי והתמודדות מוסדות חינוך עם אירועי אלימות וסיכון⁴³ שעודכן בשנת 2020 (הוראת קבע 256), שבו מתואר כיצד יש לייצר אקלים מיטבי למניעת אירועי אלימות ומפורטות דרכי הטיפול באירועים כאלה. בחוזר המנכ"ל מוקדש פרק לשימוש בטכנולוגיה בפעילויות בתוך בית הספר ומחוצה לו ולהיבטים של פגיעה מקוונת. בפרק מפורטות הפעולות הנדרשות במקרה של פגיעה מקוונת ובהן דרכים לעצירת הפגיעה; שיחת בירור עם התלמידים המעורבים תוך שמירה על פרטיותם; יידוע ההורים של הפוגע ושל הנפגע; תיעוד האירוע והטיפול בו; שיחה עם הכיתה מתוך שמירה על צנעת הפרט; ליווי התלמידים המעורבים ותמיכה בהם על ידי הצוות החינוכי, הצוות הייעוצי והצוות הפסיכולוגי של בית הספר, ובמידת הצורך ועל פי חומרת הפגיעה - דיווח למשטרה ולמערכות הרווחה.

3. נתונים

3.1 נתוני משרד החינוך⁴⁴

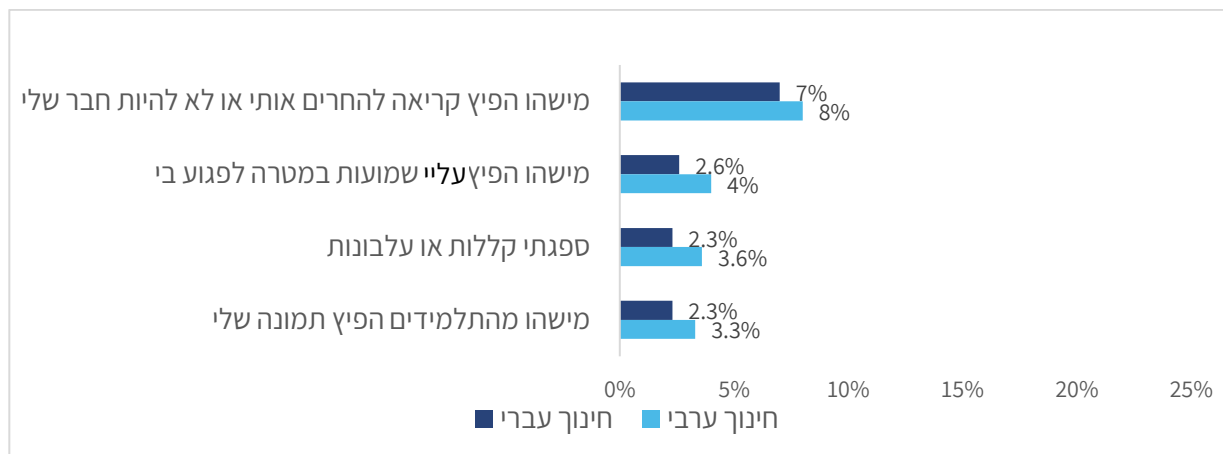
הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך עורכת מדי שנה סקר אקלים סביבה פדגוגית. נציג להלן את שכיחות הדיווחים על מעורבות של תלמידים באירועי אלימות מקוונת בשנה"ל תש"ף (להלן לוח 1).⁴⁵ הנתונים הם על דיווחים של תלמידים על פגיעות מאלימות בחודש האחרון לפני ביצוע הסקר בכיתות ה' עד י"א, במרחב המקוון בלבד: ברשתות החברתיות במרשתת, במחשב, במכשיר סלולר או בכל מכשיר אחר.

⁴³ משרד החינוך, הוראת קבע מס' 0256, חוזר מנכ"ל משרד החינוך בנושא [אקלים חינוכי מיטבי והתמודדות מוסדות חינוך עם אירועי אלימות וסיכון](#), פרק 3.3, 20 במאי 2020.

⁴⁴ ראמ"ה - הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך, מיצ"ב תש"פ, ממצאי סקרי האקלים והסביבה הפדגוגית, [מיצ"ב ברשת](#), משרד החינוך, כניסה: אפריל 2021.

⁴⁵ טרם פורסמו נתוני שנה"ל תשפ"א - [לנוכח משבר הקורונה המתמשך ואי-הוודאות לגבי שגרת הלימודים במערכת החינוך, נערכת חשיבה על מערך המדידה והערכה לשנה"ל תשפ"א](#).

לוח 1 : שיעור המעורבות של תלמידים באירועי אלימות מקוונת לפי דיווח עצמי של התלמידים ולפי סוג אלימות ומגזר, תש"ף (2019/20)

מהנתונים עולה כי 7% מהתלמידים בחינוך היהודי ו-8% מהתלמידים בחינוך הערבי דיווחו על פגיעה מאלימות מקוונת בצורה של קריאה לחרם או בידוד חברתי. פגיעה זו הייתה בשכיחות הגבוהה ביותר וכמעט פי שלושה יותר מהפגיעות האחרות בחינוך היהודי וכמעט פי שניים או יותר מהפגיעות האחרות בחינוך הערבי. **כלומר, מכלל הפגיעות שנבדקו, חרם ובידוד חברתי היו הפגיעה הנפוצה ביותר שדווחה בחינוך היהודי והערבי, וכ-7% מהתלמידים נפגעו ממנה.** עוד עולה מהנתונים כי **בכל הקטגוריות שנבדקו שיעורי הדיווחים על פגיעה בחינוך הערבי היו גבוהים יותר לעומת החינוך היהודי.**

3.2 נתוני מוקד 105⁴⁶

במסגרת פעילות המטה הלאומי להגנה על ילדים ברשת, מוקד 105 נותן מענה על פניות של קטינים והוריהם בנושאי פגיעה במרחב המקוון. נפתח בהצגת נתונים על פניות בדבר פגיעה בקטינים והטיפול בהן במוקד, ובפרק 4 להלן נציג את עיקרי הפעילות של המוקד והמטה הלאומי.⁴⁷

פניות למוקד

מינואר 2021 ועד ספטמבר 2021 טופלו במוקד 105 8,928 אירועים,⁴⁸ שהם כ-992 פניות בממוצע בחודש, כמעט כמו ממוצע הפניות בשנת 2020 (988 פניות בחודש). **בשנת 2020**

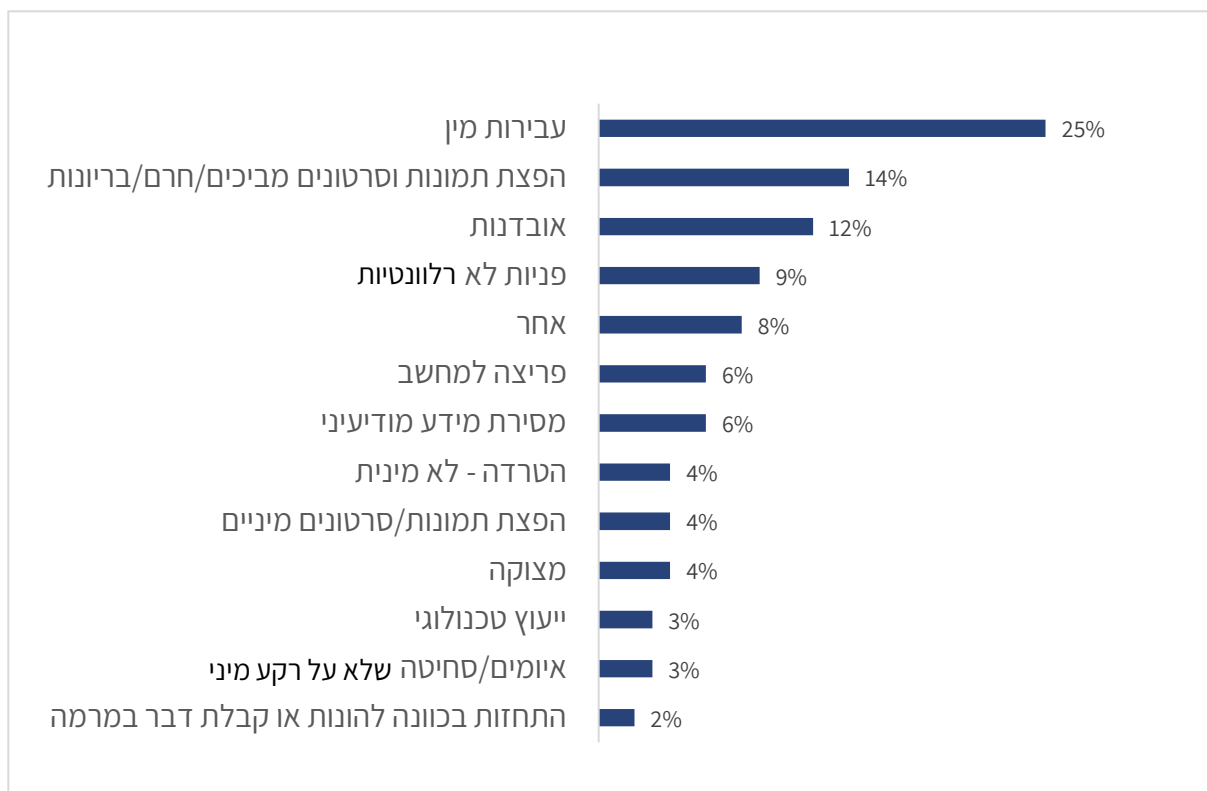
⁴⁶ להלן יוצגו פילוחים שונים מתוך הניתוחים שנעשו בשנת 2019 ובשנת 2020. אף שהפילוחים הם של אותו נתון כולל, הם יסתכמו ב"סך הכול" שונה כיוון שאין נתונים מלאים על כל אחד מהחתיכים שיאפשרו ניתוח נתונים של כלל הפונים. כך למשל בניתוח לפי גיל נראה כי יש פחות ילדים מסך הפניות, מפני שחסרים נתוני גיל על כל אחד מהפונים או מפני שמדובר על פונים שלא נכללו מסיבות של חוסר רלוונטיות. נאווה כהן-אביגדור, ראש אגף א' והממונה על שוויון מגדרי, המטה הלאומי להגנה על ילדים ברשת, המשרד לחיזוק וקידום קהילתי, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, דוא"ל, 18 במאי 2021.

⁴⁷ דו"ח מוקד 105 מסכם לשנת 2020, יחידה 105, המטה הלאומי להגנה על ילדים ברשת, להב 433, מצגת; דו"ח ריכוז נתוני מוקד 105: סיכום שנת 2019, היחידה להגנה על ילדים ובני נוער ברשת, יחידה 105, המשרד לחיזוק וקידום קהילתי ומשטרת ישראל, ינואר 2020.

⁴⁸ נאווה כהן-אביגדור, ראש אגף א' והממונה על שוויון המגדרי, המטה הלאומי להגנה על ילדים ברשת, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 19 באוקטובר 2021.

טופלו 11,855 פניות במוקד 105, עלייה של 65% ביחס לשנה שקדמה לה (7,665 פניות). להלן יוצג פילוח הפניות לפי נושא הפנייה (לוח 2).

לוח 2: סיווג פניות למוקד בשנת 2020 לפי נושא האירוע⁴⁹

• עבירות מין – כולל שידול והטרדה מינית ואיומים וסחיטה מינית.

בשנת 2020 טופלו 11,855 פניות במוקד 105. רבע מהפניות עסקו בעבירות מין, 14% עסקו בבריונות, ביוש, חרם והפצת תכנים ו-12% עסקו באובדנות

מהנתונים עולה כי הקטגוריה המובילה היא "עבירות מין", ושיעורה 25% מכלל האירועים במוקד. בדוח המוקד מצוין שבעיקר ברבעון האחרון של שנת 2020 האירועים המטופלים במוקד הם אירועי פגיעה חמורים מאוד.

עוד עולה כי בדומה לנתוני משרד החינוך גם על פי נתוני המוקד, פניות בנושא ביוש, חרם ובריונות שכיחות יותר מפניות בנושאים אחרים. משקל הפניות בנושא אובדנות מכלל הפניות למוקד גדול גם הוא. בדוח המוקד מצוין כי בעקבות כך מקודמות פעולות של משרד הבריאות והרווחה לניטור פוסטים המבטאים אובדנות ומצוקה. דוגמה לכך היא פרויקט "אבירי רשת", המבוסס על עבודת מתנדבים לדיווח על אובדנות.

ביולי 2020 נוספה הקטגוריה "מצוקה" ומאז מסתמנת מגמת עלייה בשיעור הפניות בנושא זה. בדוח מצוין כי הדבר מעיד על עלייה מתמשכת במצוקות הנפשיות של קטינים בתקופת הקורונה, המביעים זאת ברשתות החברתיות ובפורומים השונים.

⁴⁹ בשל שינוי בשיטת הסיווג והוספת קטגוריות חדשות יוצג להלן פילוח סוגי האירועים משנת 2020 בלבד.

הגורמים המדווחים על פגיעה

הגורמים הנפוצים
שדיווחו על פגיעה
בשנת 2020 היו
הורים, נפגעים ועדים
לפגיעה

הגורמים העיקריים המדווחים על פגיעה בשנים 2019 ו-2020 הם הורים (38%, 33% בהתאמה), נפגעים (28%, 26% בהתאמה), עדים לפגיעה באחר (כ-7%, 20% בהתאמה), צוותי חינוך (10%, 8% בהתאמה) ואחרים (17%, 13% בהתאמה). בדוח המוקד מצוין כי **במהלך שנת 2020, עם התמשכות הסגרים, הבידוד, הריחוק החברתי והלמידה מהבית ירד שיעור הדיווחים למוקד של הנפגעים עצמם ביחס הפוך לעלייה בשיעור הדיווחים של ההורים או עדים לאירוע**. כך למשל, באפריל 2020 33% מהדיווחים היו של נפגעים, 30% היו של הורים ואילו עדים כמעט לא דיווחו. אך בנובמבר רק 18% מהדיווחים היו של נפגעים ואילו הורים ועדים דיווחו בשיעור של 49% (24%-ו-25% בהתאמה). בדצמבר השינוי היה רב יותר: רק 19% מהנפגעים דיווחו, ואילו הורים ועדים דיווחו בשיעור של 63% (33%-ו-30% בהתאמה).

בדוח מוסבר כי בשל הריחוק הפיזי בזמן הסגרים הייתה פחות אינטראקציה חברתית ולכן הייתה ירידה באלימות בין קטינים על אף הימצאות זמן ממושך במרשתת. מנגד נוכחות ההורים בבית אפשרה חשיפה גבוהה יותר של הנעשה במרשתת לעיני ההורים ודיווח במקרה הצורך. עוד מצוין בדוח כי חשוב להמשיך להעלות למודעות ההורים את חשיבות המעורבות שלהם ואת מוקד 105 ככתובת לפנייה.

זירת האירועים

בשנת 2019 הזירות המרכזיות של האירועים היו אינסטגרם (2,312 פניות – 40%) וווטסאפ (1,891 פניות – 32.5%). פייסבוק הייתה גם היא זירה משמעותית (453 פניות למוקד בשנת 2019 – 7.8%) אך לדברי המשרד, עם המעבר של בני הנוער והילדים לרשתות חברתיות אחרות, מספר אירועי הפגיעה בפייסבוק שדווח עליהם ירד במידה רבה. בשנת 2020 מרבית האירועים שעליהם דווח במוקד התרחשו באינסטגרם (2,755 פניות – 27%), ווטסאפ (2,317 פניות – 23%) ופורום סטיפס (1,662 פניות – 16%).

נפגעות ונפגעים מאותרים⁵⁰

בשנת 2019 אותרו 5,700 נפגעים, מהם 69% נפגעות (3,919) ו-31% נפגעים (1,771). **בשנת 2020 חלה עלייה של כ-67% במספר הנפגעים המאותרים – 9,508 נפגעים, מהם 67% (6,343) נפגעות ו-33% נפגעים (3,165).**

בשנת 2020 אותרו
9,508 נפגעים, מהם
שני שליש נפגעות
ושליש נפגעים
ומרביתם בגילים 14-
12

⁵⁰ דוח מוקד 105 מסכם לשנת 2020, יחידה 105, המטה הלאומי להגנה על ילדים ברשת, להב 433, מצגת; דוח ריכוז נתוני מוקד 105 – סיכום שנת 2019, היחידה להגנה על ילדים ובני נוער ברשת, יחידה 105, המשרד לחיזוק וקידום קהילתי ומשטרת ישראל, ינואר 2020.

התפלגות גילי הנפגעים דומה מאוד בין השנים 2019 ו-2020, כמצוין להלן בלוח 3. עוד עולה כי בקבוצת הגיל 12-14 מספר הנפגעים הרב ביותר לעומת קבוצות הגיל האחרות. נראה כי קבוצת גיל זו היא קבוצת סיכון להיפגעות.

לוח 3: מספר נפגעות ונפגעים מאותרים לפי גיל בשנים 2019 ו-2020⁵¹

	2020		2019		גיל
	שיעור	מספר	שיעור	מספר	
בשנת 2020 אותרו 3,375 פוגעים. היחס המגדרי הפוך מזה של הנפגעים: שני שליש מהפוגעים שאותרו הם בנים ושליש מהם בנות. מכלל הפוגעים, כשליש בגילים 12-14 וכשליש בני 19 ומעלה	0%	32	-	-	שש ומטה
	3%	240	-	-	שבע עד שמונה
	20%	1,704	21%	1,197	תשע עד 11
	45%	3,925	48%	2,716	14-12
	30%	2,596	29%	1,661	17-15
	2%	211	2%	126	18
	100%	8,708	100%	5,700	סך הכול

פוגעים מאותרים⁵²

למרות הקושי הרב באיתור פוגעים במרחב המקוון, המאפשר אנונימיות ושימוש בזהויות בדויות, המוקד הצליח לאתר למעלה מ-6,000 פוגעים בשנתיים האחרונות.

בשנת 2019 זוהו 2,767 פוגעים, 77% מהם בנים (2,136) ו-23% בנות (631). **בשנת 2020 חלה עלייה של כ-20% במספר הפוגעים המאותרים** – 3,375 פוגעים, 80% בנים (2,699) ו-20% בנות (676). התפלגות גילי הפוגעים זהה לחלוטין בין השנים 2019 ו-2020, כמצוין להלן בלוח 4. עוד עולה כי בדומה לנפגעים, בקבוצת הגיל 12 עד 14 המספר הרב ביותר של פוגעים ביחס לקבוצות הגיל האחרות. **מנתונים אלו עולה כי קטינים בגילים 12 עד 14 הם קבוצה בסיכון גבוה לפגוע או להיפגע מאלימות מקוונת. אם כן, ייתכן כי יש להשקיע את מרב המאמצים בטיפול ובמניעה בשכבת גיל זו.**

מהנתונים עולה כי קטינים בגילים 12 עד 17 הם קבוצה בסיכון גבוה להיפגע מאלימות מקוונת או לנקוט אלימות כזו

⁵¹ כאמור, מספר הנפגעים בפילוח לפי גיל נמוך משמעותית מכלל הפוגעים כיוון שאין נתונים מלאים על כלל הפוגעים.

⁵² נאווה כהן-אביגדור, ראש אגף א' והממונה על השוויון המגדרי, המטה הלאומי להגנה על ילדים ברשת, המשרד לחיזוק וקידום קהילתי, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, דוא"ל, 18 במאי 2021.

לוח 4: מספר הפוגעים שאותרו לפי גיל בשנים 2019 ו-2020⁵³

גיל	2020		2019	
	שיעור	מספר	שיעור	מספר
שש ומטה	0%	2	0%	2
שבע עד שמונה	1%	29	1%	25
תשע עד 11	14%	341	14%	256
14-12	35%	833	35%	615
17-15	24%	564	24%	536
18	5%	114	5%	79
19 ומעלה	32%	754	32%	646
סך הכול	100%	2,367	100%	2,159

3.2.1 תקופת התפרצות מגפת הקורונה

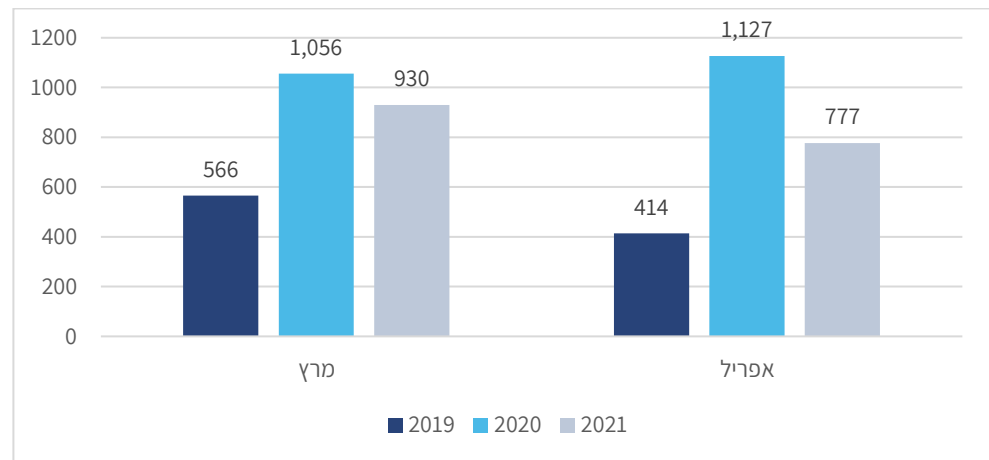
מספר הפניות

כדי לבחון אם למשבר הקורונה היה קשר לעלייה במספר הפניות למוקד 105 השווינו בין מספר הפניות שהתקבלו בחודשים מרץ-אפריל בשנת 2020 – החודשים שבהם התפרצה מגפת הקורונה והחל הסגר הראשון, לבין מספר הפניות בחודשים המקבילים בשנים 2019 ו-2021, כמוצג להלן בלוח 5.⁵⁴

⁵³ כאמור, מספר הפוגעים בפילוח לפי גיל נמוך משמעותית מכלל הפוגעים כיוון שאין נתונים מלאים על כלל הפוגעים.

⁵⁴ נאווה כהן-אביגדור, ראש אגף א' והממונה על השוויין המגדרי, המטה הלאומי להגנה על ילדים ברשת, המשרד לחיזוק וקידום קהילתי, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, דוא"ל, 1 באוגוסט 2021. בשל שינוי בקטגוריות של נושאי הפנייה ביולי 2020 אי-אפשר לערוך השוואה בין נושאי הפנייה ולבחון באילו נושאים חלו עלייה או ירידה בשיעור הפניות בתקופת הקורונה. לא נבחנו חודשים נוספים במהלך סגרים כיוון שטרם הסתיימה שנת 2021, ולכן אי-אפשר לבחון את מספר הפניות בתקופה מקבילה לחודשי סגר במהלך שנת 2020.

לוח 5: מספר הפניות למוקד 105 בחודשים מרץ-אפריל, 2019-2021

כפי שאפשר לראות בתרשים, בזמן הסגר הראשון, זמן מה לאחר תחילת משבר הקורונה, חלה עלייה ניכרת במספר הפניות למוקד 105. אך על פי שעלייה במספר הפניות בחודשים אלו יכולה להיות מוסברת בכך שמוקד 105 הוא שירות חדש שעבר תהליך הטמעה, ניתן לראות כי בחודשים אלו חלה עלייה גדולה מהרגיל במספר הפניות. באפריל 2020 היו כמעט פי שלושה פניות מאשר באפריל 2019, ופי 1.5 ביחס לאפריל 2021. אפשר להניח כי בחודש מרץ הפער בין החודשים קטן יותר כיוון שהמשבר החל באמצע החודש ולא בתחילתו.

אפליקציית זום⁵⁵

עם תחילת הסגר הראשון בשל התפרצות וירוס הקורונה, חלה עלייה דרמטית בשימוש באפליקציית זום (Zoom). זום היא תוכנה שמאפשרת שיחות וידיאו מרובות משתתפים מהארץ ומחו"ל. משרד החינוך (ומשרדי ממשלה אחרים) בחרו בזום בתור כלי לקיום פעולות מקוונות רבות, ובהן מפגשים בין התלמידים לבין מוריהם, שיעורים והרצאות.

בד בבד עם העלייה בשימוש באפליקציה עלו גם רמת הפגיעות והיקפן. מ-15 במרץ ועד 9 במאי (תקופת הסגר הראשון), התקבלו במוקד 141 פניות על אירועים בזום, שהיו 7% מכלל הפניות באותה תקופה (2,031 פניות).

מניתוח נתוני הפניות בסגר הראשון עולה כי רוב הפניות היו על רקע מיני (52% מהפניות): 39% – עבירות מין ברשת, 8% – הפצת תמונות וסרטונים מיניים, 4% – שידול והטרדת קטינים ברשת, 1% – הפצת תמונות וסרטונים מביכים ברשת. 15% מהפניות נגעו לבריונות, הצקות ובוש.

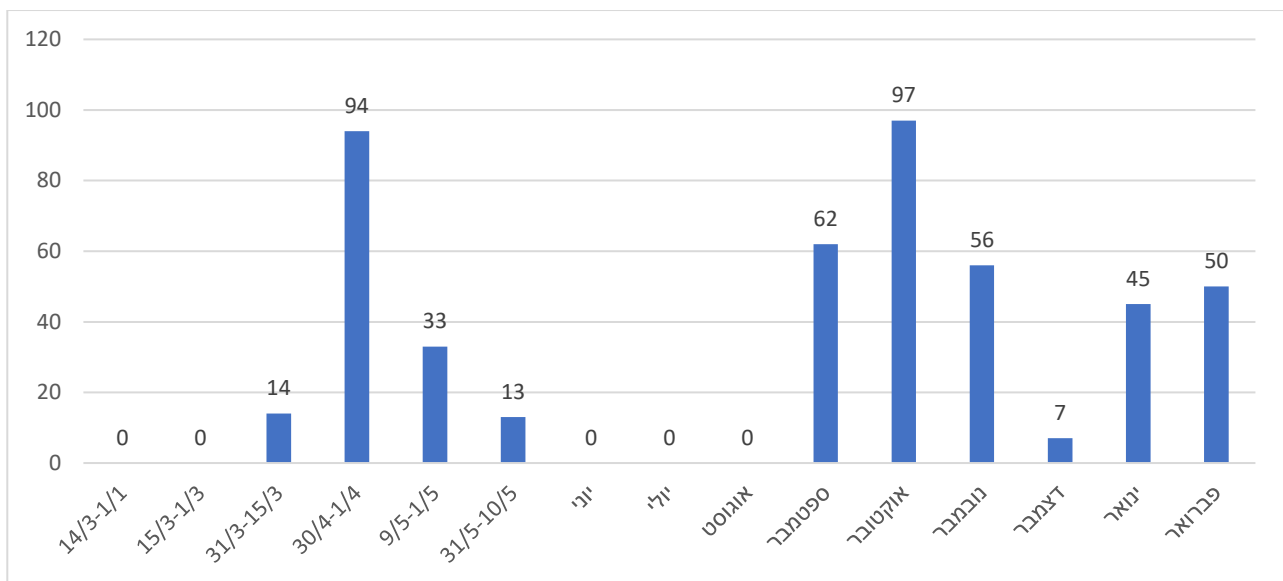
בתקופת הסגר הראשון החלו להתקבל דיווחים על פגיעות באמצעות אפליקציית זום. מרבית הדיווחים התקבלו ממורים והיו על רקע פגיעה מינית

⁵⁵ המשרד לחינוך וקידום חברתי, המטה הלאומי להגנה על ילדים ברשת, אירועים בפלטפורמת זום (Zoom) – 15 במרץ עד 9 במאי, 13 ביולי 2020.

רוב הדיווחים (69%) התקבלו מצוותים חינוכיים, ומרבית האירועים התרחשו במהלך שיעורים מקוונים. למעלה ממחצית מהפגיעות (55%) היו על רקע מיני, ומהן 39% נגעו לעבירות מין ברשת.

בכל שנת 2020 היו 376 פניות שבהן זום היה זירת האירוע, נתון נמוך מזה שבתקופת הסגר הראשון (7%). עם זאת, מבחינת התפלגות הפניות לאורך השנה עולה תמונה מורכבת. בלוח 5 להלן מוצגת התפלגות הפניות בשנת 2020 ובחודשיים הראשונים של שנת 2021.

לוח 6: פניות בדבר אירועי פגיעה באפליקציית זום בשנת 2020 ועד סוף פברואר 2021⁵⁶

מנתונים אלו עולה כי פניות על פגיעות באפליקציית זום החלו עם הסגר הראשון (סביב 14 במרץ עד 3 במאי) והלימודים המקוונים. לקראת סוף הסגר חלה ירידה חדה במספר הפניות האלו. **בדוח המוקד מוסבר כי פעולות המוקד שנעשו מול משרד החינוך והציבור ושיפורים טכנולוגיים, שיוצגו בהמשך, הביאו לירידה בדיווחים. עם זאת, בסגר השני ובהמשך הלימודים המקוונים בחטיבות העליונות (סביב 18 בספטמבר ועד 17 באוקטובר) שוב עלה מספר הפניות הנוגעות לפגיעות באפליקציית זום והגיע למספר דומה לזה שבסגר הראשון ואף יותר. רק בסגר השלישי (סביב 8 בינואר עד 21 בפברואר) הייתה ירידה ניכרת במספר הפניות.**

בזמן כל אחד מהסגרים בתקופת משבר הקורונה חלה עלייה ניכרת במספר הפניות בנוגע לפגיעות שמתרחשות באפליקציית זום. למרות פעילויות המוקד התופעה חזרה על עצמה

⁵⁶ [ריכוז נתוני מוקד 105](#) לחודשים מרץ עד דצמבר 2020 וינואר-פברואר 2021, המטה הלאומי להגנה על ילדים ברשת, המשרד לחיזוק וקידום קהילתי, תאריכי פרסום: 15 במאי, 15 ביוני, 15 ביולי, 16 באוגוסט, 18 אוקטובר, 15 בנובמבר, 16 בדצמבר 2020 ו-18 בינואר, 16 בפברואר, 16 במרץ ו-14 באפריל 2021.

אם כן, עולה השאלה אם נעשה די על מנת להגן על התלמידים בזמן השימוש באפליקציה וכיצד על משרד החינוך והמטה הלאומי להגנה על ילדים ברשת לפעול לצמצום הפגיעות בזירה זו בעתיד.

3.3 נתוני המשרד לביטחון הפנים⁵⁷

מנתוני סקר שנערך במשרד לביטחון פנים בשנת 2018 בקרב בני נוער בגילים 12-18 (לא כולל 18) עלה כי בשנה האחרונה לפני הסקר כשליש מבני הנוער (32%) נחשפו (היו עדים) לאיום או לאלימות מילולית, 27% נחשפו לביוש, השפלה או חרם, 19% דיווחו כי נחשפו להטרדה מינית, 28% נחשפו לפנייה בעלת אופי מיני ברשתות החברתיות, 13% נחשפו לסחיטה, 16% נחשפו לגנבת זהות ו-12% נחשפו לאירועים אחרים.⁵⁸

עוד עלה כי 21% מהתלמידים בני 16-17 הכירו בשנה האחרונה ילד שרצה להתאבד בעקבות פגיעה קשה שחוהה ברשת כגון חרם, ביוש, השפלה, הטרדה או פגיעה מינית.⁵⁹

עם זאת, רוב מוחלט של בני הנוער (90%) דיווחו כי לא הפיצו תוכן פוגעני של עצמם או של אחרים.

נדגיש כי שיעורים אלו משקפים את מידת החשיפה לפגיעה מקוונת אך החשיפה לא בהכרח מעידה על פגיעה של הנסקר. השיעורים הגבוהים של חשיפה לפגיעה אופייניים ל"יוראליות" של רשתות חברתיות. עוד ייתכן שהתלמידים שדיווחו על חשיפה למקרי אלימות אינם רואים את עצמם כנפגעים ואינם מודעים לכך גם כאשר הם נפגעים ישירות.

משרד הרווחה וגורמים נוספים רואים בחשיפה לאלימות פגיעה בפני עצמה.⁶⁰ במסגרת כתיבת מסמך זה לא ערכנו סקירה של מחקרים בנושא מידת השפעתה של חשיפה לאלימות מקוונת על ילדים. יש לבחון אם חשיפה לאלימות מקוונת דומה לפגיעה ישירה מקוונת.

דיווח במקרה פגיעה

מהסקר עולה כי כמחצית מבני הנוער שנפגעו מאירועים ברשתות החברתיות (49%) דיווחו על כך לגורם כלשהו, כרבע לא דיווחו כלל (26%) ורבע (25%) לא זוכרים אם דיווחו. ייתכן שבבחינה של מצב הדיווח לאחר פרסום פעילות המטה הלאומי בשנה האחרונה יימצאו שיעורים גבוהים יותר של תלמידים שדיווחו על אלימות מקוונת.

⁵⁷ גיא נגר ואחרים, סקר נוער 2018, התנהגויות אנטי-חברתיות בקרב בני הנוער, המשרד לביטחון הפנים, מחלקת מחקר והמטה הלאומי להגנה על ילדים ברשת, ירושלים, 2019.

⁵⁸ המשיבים יכלו לציין שנחשפו ליותר מקטגוריה אחת.

⁵⁹ גיא נגר ואחרים, סקר נוער 2018: התנהגויות אנטי-חברתיות בקרב בני הנוער, המשרד לביטחון פנים, מחלקת מחקר והמטה הלאומי להגנה על ילדים ברשת, ירושלים, 2019.

⁶⁰ יסכה מוניקנדס-גבעון, "מרכזים לטיפול בקטינים נפגעי אלימות מצד בגירים בחברה היהודית והערבית", מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 2021.

עוד עולה כי במקרה של **חבר במצוקה**, חבר שמביע מחשבות אובדניות עקב פגיעה ברשת, או במקרה של חשיפת מחשבות אובדניות ברשת, 51% מבני הנוער בגילים 16-17 מציינים כי ידווחו להורה, 21% ידווחו למורה, 13% ידווחו לחבר, 4% ידווחו למשטרה ו-11% ידווחו לגורם אחר. **מכאן עולה כי ההורים והמורים הם גורם משמעותי בטיפול בפגיעות מקוונת.** יש מקום להניח כי מתן כלים וחיזוק יכולותיהם של הורים ומורים במניעת אלימות מקוונת ובטיפול בה, בהיקפים נרחבים יותר מהנעשה היום, יוכלו לסייע לתלמידים רבים יותר.

אחד הכלים למניעת אלימות מקוונת ולטיפול בה הוא מעורבות הורית בליווי ופיקוח על התנהגות הילדים ברשת. מהסקר עולה כי כשליש מבני הנוער (29%) טוענים כי הוריהם מודעים במידה מלאה למעשיהם במרשתת. כמחצית מבני הנוער (48%) טוענים כי הוריהם מודעים במידה חלקית וכחמישית מבני הנוער (23%) טוענים שהוריהם אינם מודעים כלל. הגברת המודעות לחשיבות המעורבות ההורית תוכל, ככל הנראה, לסייע לילדים למצוא בהוריהם כתובת במקרה של פגיעה.

תפיסות בני הנוער על אלימות מקוונת

מעל מחצית מבני הנוער (55%) חושבים שניתן לצמצם את האלימות ברשת. ההצעות שהעלו לטיפול בבעיה: הדרכה, הרצאות ושיעורים בבתי הספר, חקיקה והחמרת אכיפה וענישה, חסימת גולשים אלימים והגדלת מוקדי פנייה לעזרה, מעורבות הורים והגדלת המודעות.

עם זאת, אין תמימות דעים בקרב בני הנוער בשאלה מה נחשב לפגיעה ברשת. בעיני 22% מבני הנוער, ההגדרה של פגיעה ברשת היא ביוש, העלבות והשפלות; 16% הגדירו כל דבר שפוגע בפרטיות וגורם לאחר להיפגע בכוונה תחילה; 10% הגדירו הפצה ופרסום של תמונות פוגעניות; 19% הגדירו קללות ואלימות מילולית, חרם, איומים וסחיטה; 4% הגדירו הטרדה מינית ו-9% הגדירו "אחר". **חוסר הבנה מה נחשב פגיעה יכול להקשות את מניעתה.** לפיכך הסברה בקרב בני נוער על מהות הפגיעה במרשתת ככל הנראה הכרחית לצמצום התופעה.

3.4 נתוני ארגונים לא ממשלתיים

נציג בקצרה ממצאים מרכזיים מסקרים שנערכו בארגונים ועמותות על מנת ללמוד על תופעת האלימות המקוונת.

נתוני סקר בזק⁶¹

בדומה לסקר ראמ"ה של משרד החינוך, מסקר שנערך על ידי חברת בזק בסוף שנת 2020 בקרב בני נוער בגילים 13-18 עולה כי שיעורים גבוהים של תלמידים מדווחים על פגיעה ברשת: **22% מבני הנוער הנסקרים השיבו כי הפנו כלפיהם אלימות ובריונות ברשת; 9% מבני הנוער הנסקרים השיבו כי נפגעו מביוש ברשתות החברתיות.** שיעורים אלו היו דומים

⁶¹ בזק, דוח האינטרנט 2020, 27 בינואר 2021.

אין תמימות דעים
בקרב בני הנוער
בשאלה מה נחשב
לפגיעה ברשת.
הסברה בקרב בני
נוער באשר למהות
הפגיעה במרשתת
היא ככל הנראה צעד
הכרחי לצמצום
התופעה

לממצאים בשנת 2019 (21% ו-9% בהתאמה) ומראים כי מדובר בתופעה יציבה הפוגעת בתלמידים רבים ואינה שמורה למקרי קיצון בלבד.

נתוני איגוד האינטרנט הישראלי⁶²

מסקר איגוד האינטרנט הישראלי עולה כי 9.4% מההורים ציינו כי ילדם חווה פגיעה ברשת. שיעור זה דומה גם הוא לנתונים שהראינו לעיל.

עוד עולה מסקר איגוד האינטרנט כי 52.1% מההורים לילדים מעל גיל שבע ציינו שאינם יודעים אם ילדם חווה פגיעה רגשית ברשת. נראה כי מדובר **בשיעור גבוה של ילדים אשר הורים אינם יודעים אם נפגעו**. כפי שצינו לעיל, כמו בסוגיות חינוכיות אחרות, מעורבות הורית חשובה למניעה של פגיעה ולטיפול בה במקרה שהתרחשה. כמו כן חשוב להעלות את המודעות למעשים שנחשבים לפגיעה על מנת שההורים והציבור כולו יוכלו להתגונן מפניהם.

תקופת מגפת הקורונה

איגוד האינטרנט הישראלי דיווח כי לא נצפה שינוי במספר או בסוג של הפניות בנושאי בריונות ובוש ברשת בתקופת הקורונה. מנגד חלה עלייה ניכרת במספר הפניות בנושאי הגנת הסייבר, פריצות לחשבונות ברשתות החברתיות ופעילות עוינת של האקרים (פצחנים), המאופיינת בעיקר בפניות של בגירים ומטופלת במיזם BLOCK של האיגוד.⁶³

3.4.1 נתוני סקר HBSC⁶⁴

להלן נתונים מסקר רב-לאומי של ארגון הבריאות העולמי: HBSC – Health Behavior in School-aged Children שנערך בישראל בשנת 2019 בכיתות ו', ח', י', י"א ו"ב בקרב 13,845 תלמידים מבתי ספר ממלכתיים, ממלכתיים-דתיים וערביים. לא נכללו בסקר בתי ספר מהזרם העצמאי-חרדי ובתי ספר מקצועיים בפיקוח משרד העבודה והרווחה.

השתתפות בבריונות ברשת לפחות פעם אחת בחודשיים האחרונים שלפני הסקר:

בקרוב בניים במגזר היהודי חלה עלייה בהשתתפות בבריונות ברשת עם העלייה בגיל. בכיתות ו' 8.2% מהבנים דיווחו כי השתתפו בבריונות לעומת 10.7% בכיתות י"א-י"ב. אצל בנות יהודיות השיעורים היו נמוכים יותר: 4.8% בממוצע בכיתות הנמוכות ו-3.7% בכיתות י"א-י"ב.

⁶² [סקר איגוד האינטרנט הישראלי בנושא השיח ברשתות החברתיות](#), דצמבר 2020.

⁶³ איגוד האינטרנט הישראלי (ע"ר), מידע ונתונים בנושא אלימות כלפי קטינים במרחב הסייבר, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 7 בפברואר 2021.

⁶⁴ גיא נגר, מרכז בכיר חקר נתונים וסטטיסטיקה, המשרד לביטחון הפנים, האגף למדיניות ותכנון אסטרטגי, לשכת המדען הראשי, מחלקת מחקר, עיקרי הממצאים מסקר HBSC לשנת 2019 בפילוח למגזר יהודי ולא יהודי. 25 באוקטובר 2020; יוסי הראל-פיש, נועה שטיינמץ, ריקי טסלר, רותם מאור, מירן בוניאל-נסים וסופי וולש, [נוער בישראל: ממצאי סקר HBSC ישראל 2019, הרחבה בתחומי השימוש באלכוהול וסמים ומעורבות באלימות ובאלימות ברשת](#), המשרד לביטחון פנים, תוכנית המחקר הבין-לאומי על רווחתם ובריאותם של בני נוער, אוניברסיטת בר אילן, דצמבר 2019.

שיעור האלימות
המקוונת גבוה
בחברה הערבית
לעומת החברה
היהודית ובקרב בני
לעומת בנות

בחברה הערבית נשמרו הפערים בין בנים לבנות אך השיעורים היו גבוהים יותר לעומת החברה היהודית: במוצע 27.4% מהבנים ו-11.05% מהבנות בחברה הערבית דיווחו כי השתתפו בביריונות ברשת לעומת 10.5% מהבנים ו-4.6% מהבנות בחברה היהודית.

כפי שצוין לעיל, **חוסר מודעות למעשים שנחשבים פגיעה מקוונת יכול להוות כר לפגיעה והיפגעות. כ-37% מהתלמידים בסקר זה לא שמעו על "חוק הסרטונים"** (האוסר הפצת סרטונים או תמונות בעלות אופי מיני ללא הסכמת המצולם). 24% מהתלמידים שמעו על "חוק הסרטונים" בבית הספר, 20% שמעו מאמצעי התקשורת, כ-10% שמעו מחברים ולכ-9% נודע על החוק מהאינטרנט.

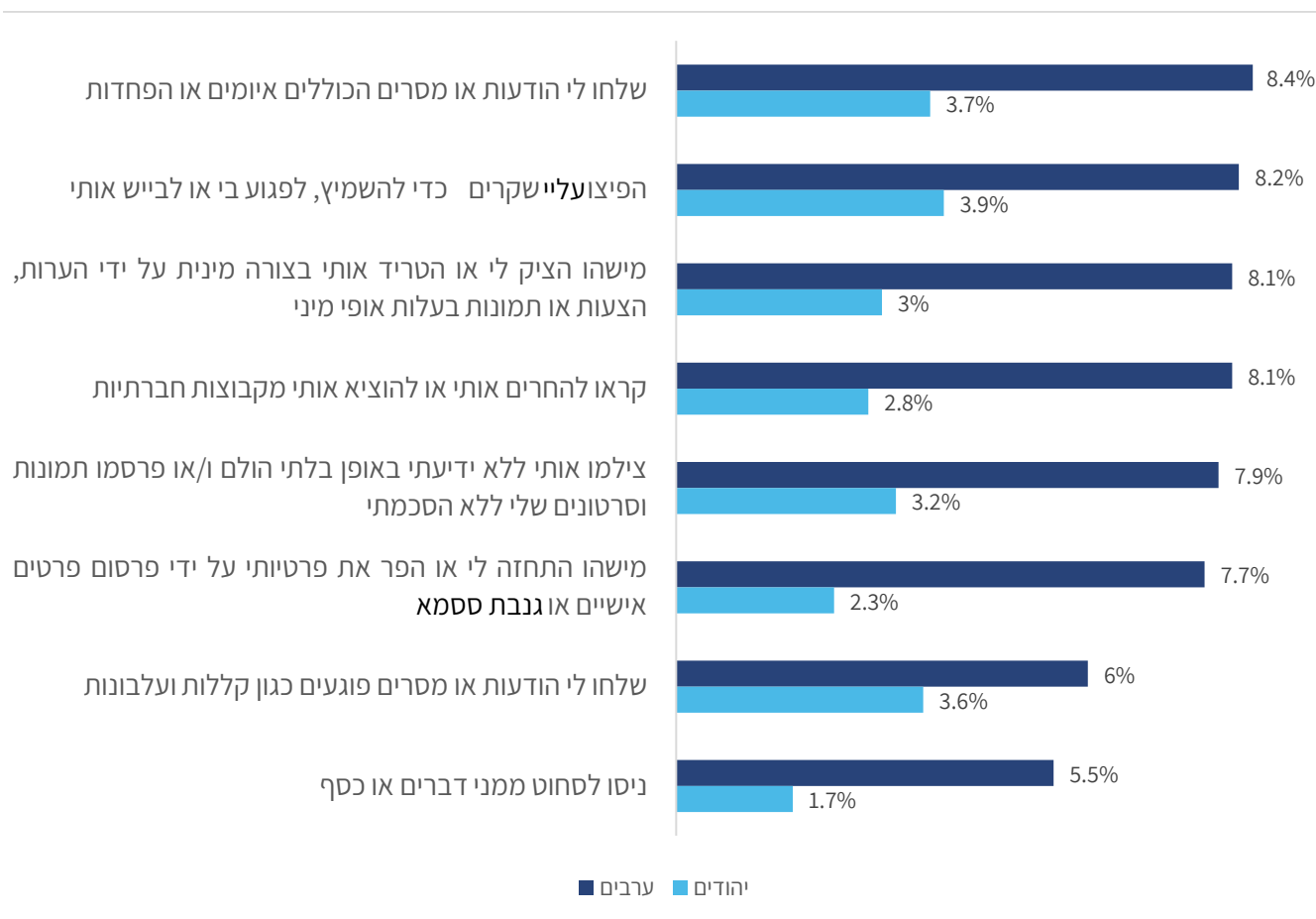
כשני שלישים מהתלמידים במגזר היהודי ובמגזר הערבי שמעו שיעורים או הסברה בנושא גלישה בטוחה ברשת, שמעו זאת בבית הספר. מכאן שביית הספר הוא גורם חשוב ללמידה בנושא זה ונראה כי יש לחזק תחום זה כך ששיעור התלמידים שייחשפו לנושא יהיה גבוה ככל האפשר.

היפגעות מבריונות ופגיעה ברשת לפחות פעם אחת בחודשיים האחרונים:

שיעור הדיווח העצמי על היפגעות בחברה הערבית גבוה במוצע כמעט פי 2.5 בקרב בנים ופי 1.5 בקרב בנות לעומת החברה היהודית. ממוצע הדיווח על היפגעות בקרב בנים בחברה היהודית היה 10.8% לעומת 25.2% בחברה הערבית – כרבע מן התלמידים. ממוצע הדיווח על היפגעות בקרב בנות בחברה היהודית היה 6.2% לעומת 9.3% בחברה הערבית. בבחינה של כל אחד מסוגי הפגיעות בנפרד (להלן לוח 7) עולה תמונה דומה.⁶⁵

⁶⁵ השיעור של כל אחד מסוגי הפגיעות נמוך יותר מהשיעור הכללי של פגיעה מקוונת שהוצג לעיל היות שכאן ההסתכלות היא על כל סוג פגיעה בנפרד, ושיעוריהם ומסתכמים ביותר מ-100%.

לוח 7: שיעור התלמידים שדיווחו כי היו קורבנות לאלימות מקוונת לפחות פעם אחת בחודשיים האחרונים בשנת 2019 לפי סוג פגיעה ומגזר

מהלוח עולה כי בחברה היהודית שלוש הקטגוריות שבהן היו השיעורים הגבוהים ביותר של תלמידים שדיווחו כי היו קורבנות לאלימות ברשת הן אלה: נפגעו מהטרדה על ידי הפצת שקרים עליהם כדי להשמיץ, לפגוע או לבייש אותם; שלחו להם הודעות או מסרים הכוללים איומים או הפחדות; שלחו להם הודעות או מסרים פוגעים כגון קללות, עלבונות וכדומה.

בחברה הערבית ארבע הקטגוריות שבהן היו השיעורים הגבוהים ביותר של תלמידים שדיווחו כי היו קורבנות לאלימות ברשת הן אלה: נפגעו מהטרדה בכך ששלחו להם הודעות או מסרים הכוללים איומים או הפחדות; הפיצו עליהם שקרים כדי להשמיץ, לפגוע או לבייש אותם; קראו להחרים אותם או להוציא אותם מקבוצות חברתיות; הציקו להם או הטרידו אותם בצורה מינית על ידי הערות, הצעות או תמונות בעלות אופי מיני.

נציין כי בחלוקה לפי מגזר ומגדר עולה כי בחברה היהודית השיעור הממוצע של בנים שנפגעו (3.9%) גבוה פי שניים משיעור הבנות (1.7%). בחברה הערבית השיעור הממוצע של בנים שנפגעו (11%) גבוה פי שלושה משיעור הבנות (3.9%) ופי שלושה משיעור הבנים בחברה

היהודית. כלומר, בחברה היהודית שיעור הקורבנות היה גבוה יותר אצל בני לעומת בנות, ובחברה הערבית הפער בין שיעור הקורבנות הבנים לשיעור הקורבנות הבנות היה גדול אף יותר.

תחושת ביטחון במהלך 12 החודשים האחרונים במרשתת וברשתות החברתיות:

80.4% מהבנים במגזר היהודי חשו תחושת ביטחון במרשתת וברשתות החברתיות לעומת 71.8% במגזר הערבי.

שיעור הבנות שחשו תחושת ביטחון נמוך לעומת הבנים ובמיוחד במגזר הערבי – 72.1% מהבנות במגזר היהודי חשו תחושת ביטחון במרשתת וברשתות החברתיות לעומת 47.2% במגזר הערבי. כלומר **פחות ממחצית מהבנות במגזר הערבי חשות ביטחון במרשתת וברשתות החברתיות**. שיעור זה הוא הנמוך ביותר לעומת המקומות האחרים שנבדקו במחקר בקרב בנות בחברה הערבית, כגון סביבת הבית (95.2%)⁶⁶ ודיסקוטקים ומרכזי אוכל (52.1%). לעומת זאת, בחברה היהודית שיעור הבנות שחשו ביטחון בדיסקוטקים ומרכזי אוכל (65.8%) נמוך יותר משיעור הביטחון במרשתת וברשתות חברתיות.

רוב (70%) התלמידים שחוו הטרדות ברשת לא סיפרו על כך לאיש. מכלל התלמידים שכן סיפרו, הגורם השכיח ביותר שסיפרו לו היה ההורים (25%).

סקירה רב-שנתית⁶⁷

מבחינה רב-שנתית של שיעור התלמידים שדיווחו שנפלו קורבן לבריונות ופגיעה ברשת לפחות פעם אחת בחודשיים האחרונים עולה כי **חלה עלייה בשיעור התלמידים שדיווחו על פגיעה: 9.6% מהתלמידים דיווחו על פגיעה בשנת 2014 לעומת 11.5% בשנת 2019.**

דירוג בין-לאומי⁶⁸

במדד הדיווח על השתתפות בבריונות ברשת לפחות פעם אחת בחודשיים האחרונים, הממצאים מראים כי התלמידים הישראלים בכיתות ו', ח' ו-י' מדורגים במקום ה-15 מתוך 45 מדינות (ממוצע המדינות הנסקרות – 9.5%): 11.2% מהילדים השתתפו בבריונות. המדינה במקום הראשון, שבה השיעור הגבוה ביותר, היא אוקראינה (21%), והמדינה במקום ה-45, שבה עם השיעור הנמוך ביותר, היא ספרד (2.9%).

⁶⁶ שיעור הבנות היהודיות שחשות ביטחון בסביבת הבית שלהם דומה לזה שאצל בנות ערביות – 95.8%.

⁶⁷ יוסי הראל-פיש נועה שטיינמץ, ריקי טסלר, רותם מאור, מירן בוניאל-נסים וסופי וולש, נוער בישראל: ממצאי סקר HBSC ישראל 2019. הרחבה בתחומי השימוש באלכוהול וסמים ומעורבות באלימות ובאלימות ברשת, המשרד לביטחון הפנים, תוכנית המחקר הבין-לאומי על רוחותם ובריאותם של בני נוער, אוניברסיטת בר אילן, דצמבר 2019.

⁶⁸ שם.

בשנת 2019 רוב (70%) התלמידים שנפגעו מהטרדות ברשת לא סיפרו על כך לאיש. ייתכן שכיום, לאחר הליכי הטמעת מוקד 105 כמוקד פניות, שיעורי הדיווח יהיו גבוהים יותר

מדינת ישראל נמצאת במקום ה-15 מבין 45 מדינות בשיעור ההשתתפות באלימות מקוונת, ובמקום ה-25 מתוך 45 מדינות בשיעור ההפגעות מאלימות

10

בהשוואה בין תלמידים מישראל לבין תלמידים משאר המדינות המשתתפות בסקר עולה כי התלמידים הישראלים בכיתות ו', ח' ו-י' מדורגים במקום ה-25 מתוך 45 מדינות בדיווח על **קורבנות** (ממוצע המדינות הנסקרות – 12.8%): 11.4% מהילדים דיווחו על קורבנות לבריונות. המדינה במקום הראשון, שבה השיעור הגבוה ביותר, היא אוקראינה (23.1%), והמדינה במקום ה-45, שבה השיעור הנמוך ביותר, היא ספרד (5%).

כלומר **בישראל שיעור גבוה של השתתפות בבריונות ושיעור דומה לממוצע של קורבנות לאלימות מקוונת בהשוואה למדינות אחרות שנסקרו.**

4. המטה הלאומי להגנה על ילדים ברשת – 105

בשנת 2016 התקבלה החלטת ממשלה בדבר הקמת מערך לאומי למניעת אלימות ופשעה נגד קטינים ברשת וליצירת סביבה מקוונת בטוחה.⁶⁹ בעקבות זאת הוקם בסוף שנת 2018 המטה הלאומי להגנה על ילדים ברשת (להלן: המטה). המטה נוהל בתקופת הממשלה הקודמת על ידי המשרד לחיזוק וקידום קהילתי⁷⁰ וכיום הוא מנוהל על ידי המשרד לביטחון הפנים ובעבודה משותפת של חמישה משרדי משלה: משרד המשפטים, המשרד לביטחון הפנים, משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, משרד החינוך ומשרד הבריאות. נציג להלן את עבודת המטה ואת תפקידיו של כל אחד ממשרדי הממשלה.⁷¹

4.1 פעילויות המטה בשגרה⁷²

המטה הלאומי להגנה על ילדים ברשת פועל לייזום והגברה של אכיפה פלילית בעבירות נגד קטינים במרחב המקוון וכן למניעת פגיעה ולטיפול בנפגעים, בין השאר על ידי עידוד קטינים לדווח למוקד ועל ידי כך לעצור את הפגיעה. **המטה משמש כתובת אחידה לקבלת פניות ציבור בנושאי פגיעות, אלימות ופשעה נגד ילדים ובני נוער במרחב המקוון, ובטיפולו בפניות הוא נותן מענה מיטבי לנפגעים.**

המטה מורכב מאגף אזרחי, הפועל בתחומי הטיפול, ההסברה והמודעות והמחקר, ומאגף משטרה, האחראי למוקד 105, מפלג החקירות ומפלג המודיעין.

באגף האזרחי יושבים נציגי משרד הרווחה, החינוך והבריאות והמשרד לביטחון הפנים. נציגי המשרדים פועלים בשיתוף ובתיאום עם המשטרה לצורך **גיבוש דרכי התערבות באירועי**

⁶⁹ החלטה 1006 של הממשלה ה-34, [הקמת מערך למניעת אלימות ופשעה נגד ילדים ובני נוער ברשת \(מערך מאו"ר\)](#), 17 בינואר 2016.

⁷⁰ הנתונים והמידע המוצגים במסמך זה על המטה הלאומי התקבלו בזמן שפעל תחת המשרד לחיזוק וקידום קהילתי.

⁷¹ משטרת ישראל, אגף חקירות ומודיעין, להב 433, [יחידה 105 – היחידה למניעת אלימות נגד קטינים ברשת](#), כניסה: 20 בינואר 2021.

⁷² חגי רזניק, מנכ"ל המשרד לחיזוק וקידום קהילתי, אלימות במרחב הסייבר, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 22 במרץ 2021.

פגיעה ברשת שבהם מעורבים קטינים, ומתן מענה מקצועי ואפקטיבי באמצעות שילוב גורמים מטפלים מהקהילה, לרבות בתי ספר ולשכות חברתיות מקומיות.

לפי המשרד, נעשות פעולות רבות בתחום המניעה וההסברה, כגון הגברת מודעות לגלישה בטוחה באמצעות תוכניות מניעה והסברה על דרכי התגוננות ומניעה בבתי ספר, בקהילות שונות ובקרבת הקהל הרחב; שימוש בניו-מדיה – הפקת סרטונים, פוסטרים, מדבקות, קמפיינים ופעילות ברשתות החברתיות למתן ידע ומענים בזירות רגישות, הפעלת פורומים והפקת חומרי הסברה ותכנים מקצועיים לרבות מצגות ועלונים, כתבות והרצאות,⁷³ והנגשה לשונית של חומרים אלה בשפות עברית, אנגלית וערבית; שיתופי פעולה לאומיים ובין-לאומיים; הפעלת מתנדבים,⁷⁴ הכשרה והדרכה של צוותי מקצוע; מחקר; פיתוח מדיניות ופיתוח טכנולוגיות.

נוסף על כך מתקיימות פעילויות שיא באירועים מיוחדים: בחודש הלאומי להגנה על ילדים ברשת כמפורט להלן, ביציאה לחופשת הקיץ, בפתיחת שנת הלימודים, בכנס סייברטק הבין-לאומי, ביריד טכנולוגיות של משרד החינוך ובימי ציון בין-לאומיים.

האגף המשטרה, בשיתוף עם פרקליטות המדינה, נוקט מגוון פעולות אכיפה ומניעה לרבות הפעלת סוכנים ופתיחת תיקי חקירה גלויים וסמויים, לצד טיפול בפניות מגורמים עמיתים בחו"ל המחזיקים במידע על אודות פעילות עבריינית ממוקדת הנעשית בארץ בנושאים הקשורים לעבודת האגף.

מוקד 105, המאויש על ידי שוטרים, זמין כל שעות היממה, שבעה ימים בשבוע, באמצעות קו טלפון ייעודי. המוקד מקבל פניות במקרי אלימות ופשעה נגד ילדים ובני נוער. מטרת המוקד לתת סיוע, מענה ומידע טלפוני לאזרח לשם יצירת סביבה מקוונת בטוחה, ולהפנות לטיפול הגורמים האזרחיים לפי הצורך.

4.1.1 הפגיעות והעבירות המטופלות במוקד 105

הפגיעות והעבירות המטופלות במוקד 105 מסווגות לשלושה תחומי טיפול עיקריים:

תחום אזרחי: ביוש, בריונות וחרם. ככלל, אירועים אלו מטופלים במרחב החינוכי על ידי צוות החינוך למעט במקרים שבהם מתקבל דיווח שהמשפחה מטופלת במערכות הרווחה בצורה אינטנסיבית ונדרשת מעורבות של גורמי טיפול לטובת הגנה על הקטינים.

אובדנות ופגיעה עצמית: מצבים שבהם קטינים מפרסמים פוסטים אובדניים או שמעוררים חשש לפגיעה עצמית. על פי רוב תחום זה מטופל על ידי גורמי משרד הבריאות והחינוך, אלא אם כן ההורים אינם משתפים פעולה עם תוכניות ההגנה, האבחון והטיפול, ואז מועבר המידע מעו"ס

⁷³ הרצאות ומידע מקצועי בנושאים מגוונים כגון הורות בעידן דיגיטלי, תופעות ומגמות ברשת, פגיעות מיניות כמו סקסטורשן, מוגנות סייבר ופרטיות, ילדים עם צרכים מיוחדים ומוגנות ברשת.

⁷⁴ במסגרת הפעלת המתנדבים מתוכננת תוכנית "אבירי הרשת", שבה יפעלו מתנדבים מתחומי החינוך והטיפול, נציגי חברות וארגונים מתחום הסייבר, הורים ועוד במטרה להפוך את הקהילה לשותפה משמעותית בפעילות המטה.

באגף המשטרה,
המשרד לביטחון
הפנים עובד עם
משרד המשפטים
ובעת הצורך מפנה
מקרים להמשך טיפול
האגף האזרחי

מוקד 105 מקבל
פניות בנושא אלימות
מקוונת ונותן מענה
מיידי של שוטרים או
עובדים סוציאליים.

בהמשך הטיפול תהיה
מעורבות של
הפרקליטות ו/או
גורמים בקהילה כגון
בתי הספר והלשכות
לשירותים חברתיים,
בהתאם לצורך.

המוקד לעו"ס בקהילה לצורך המשך התערבות. כמו כן, אם אירועים אלו מתקבלים בשעות הכוננות, עו"ס כונן יפעל יחד עם גורמי המשטרה לבצע פעולות הגנה ושמירה על הקטינים. פגיעות משולבות – פלילית ואזרחית: על פי רוב, מדובר בפגיעות מיניות כגון הפצת תמונות וסרטונים מיניים, אינוס וירטואלי ופדופיליה. פגיעות אלו יטופלו בעיקר על ידי גורמי הרווחה, אשר יבנו מענה תמיכה ראשוני ובכלל זה תיאום ותיווך לצורך גביית עדות במרכזי הגנה ובניית תוכנית ראשונית להתערבות והעברתה לגורמי הטיפול בקהילה.

4.2 פעילות המטה בחודש הלאומי להגנה על ילדים ברשת⁷⁵

לאחר 15 שנים שבהן מצוין בארץ שבוע הגלישה הבטוחה בצמידות ליום הבין-לאומי לרשת בטוחה, הוכרז לראשונה בשנת 2021 על חודש פברואר כחודש הלאומי להגנה על ילדים ברשת בהובלת המטה הלאומי 105 והמשרד לחיזוק וקידום קהילתי.

לפי המשרד, בשנת 2021 עסקו פעילויות החודש הלאומי במגוון נושאים ובהם אחריות על מידע שמופץ ומשותף לאחרים; שימוש בטוח וזהיר באתרים וביישומונים; התנהגות מכבדת ועמידה לצד נפגעים לרבות הפסקת הפצת חומרים פוגעים ודיווח על אירועי פגיעה; כלים להתמודדות בזמן מצוקה.

כמה מהפעילויות שנעשו: פעילות ענפה בערוצי הניו-מדיה של המטה – הקמת ערוץ טיקטוק של המטה, קמפיינים תקשורתיים בטיקטוק, ביוטיוב ובערוצים נוספים, שזכו לכ-1.3 מיליון צפיות; השקת פרויקט ייחודי עם איגוד האינטרנט – המרחב המקוון; קמפיינים בתקשורת; כתיבה ופרסום של מילון מונחים מקצועי שעלה לאתר 105; תחרות ציורים וסרטונים ארצית לילדים ולבני נוער והרצאות לקהל הרחב ולאנשי מקצוע.

בפעילות בתחום הרווחה נכללו הרצאות בפנימיות, במסגרות בקהילה ובבתי ספר של זרוע העבודה במשרד הרווחה; הרצאות לפרומים מקצועיים של עובדים סוציאליים בתחומי הנוער, מוגבלויות, נוער בסיכון וילדים עם צרכים מיוחדים והוריהם; הרצאות במקומות עבודה, הפצת עלוני מידע ופוסטרים למסגרות בקהילה, **הרצאות לחברה החרדית ובניית פורום שיפעל להעלאת מודעות בחברה החרדית.**

בפעילות בתחום הבריאות נכללו הרצאות בבתי חולים, הרצאות לאחיות טיפות חלב ולהורים, הפצת פליירים בבתי חולים ובמרפאות, פרסומים במערכות הבריאות ועוד.

⁷⁵ החודש הלאומי להגנה על ילדים ברשת 2021, סיכום פעילות האגף האזרחי, המטה הלאומי להגנה על ילדים ברשת 105, המשרד לחיזוק וקידום קהילתי.

נוסף על המענה המיידית הניתן במוקד 105, המטה הלאומי פועל להסברה ולמניעה של אלימות כלפי קטינים

4.3 פעילות המטה הלאומי בתקופת משבר הקורונה⁷⁶

לפי המשרד, במהלך תקופת הקורונה נעשו פעולות רבות לטיפול בפגיעות מקוונות ולמניעתן:

פעילות חינוכית

- נציגי משרד החינוך **טיפלו בכ-370 אירועי פגיעה באפליקציית זום שדווח עליהם למוקד**. עיקר הטיפול התמקד בהדרכה של צוותים חינוכיים להתנהלות נכונה באפליקציה באמצעות שיעורים ומפגשים מקוונים בנושא והטמעת הזדהות אחידה של תלמידים בעת כניסתם לאפליקציה.
- במסגרת תוכנית השידורים הלאומית בתקופת הלמידה מרחוק הוקלטו ושודרו שלושה שיעורים לתלמידים בנושא הפצת תמונות וסרטונים.
- הוקלט שיעור לצוותי חינוך בנושא טיפול באירועי פגיעה ברשת לרבות בזום.
- פותח מודל להורות בעידן הדיגיטלי ומצגות להרצאות להורים והוקלטו שני מפגשים להורים לשידור במערכת השידורים הלאומית. ניתנו הרצאות להורים בכל הארץ והופק עלון להורים לקידום התנהלות בטוחה ומיטבית של ילדיהם, המתמקדים בלמידה מרחוק.
- ככלל, בתקופה הקורונה תוגברה פעילותו של השירות הפסיכולוגי-ייעוצי במתן טיפול לתלמידים, הדרכות לצוותי חינוך והדרכה וטיפול להורים. **משרד החינוך אף הנחה את בתי הספר לרכז מאמצים בניטור ילדים במצוקה ומתן מענה רגשי וחברתי במגוון בעיות וקשיים ובהם פגיעות מקוונות ולמידה מרחוק**. במקביל החלה פעולה מערכתית להכשרת יועצים חינוכיים ועובדי הוראה בדגש על איתור וזיהוי של ילדים במצוקה, שיח רגשי ואקלים כיתה, כמו גם הנחיות לפעולה, מתן כלים לצוותים וחובת דיווח למשטרה או לעו"ס לחוק הנוער במקרה של פגיעה.⁷⁷
- הפעלת מוקדי מידע ושירות – מוקד פניות ציבור, מוקד למנהלי בתי ספר ומנהלות גן, מוקד לצוותי הוראה וחינוך ומוקד סיוע רגשי לתלמידים למתן מענה במגוון נושאים סביב התפרצות נגיף הקורונה ובהם אלימות מקוונת ולמידה מרחוק.

⁷⁶ חגי רזניק, מנכ"ל המשרד לחיזוק וקידום קהילתי, אלימות במרחב הסייבר, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 22 במרץ 2021.

⁷⁷ הילה פאר סיקרון, מנהלת תחום תיאום פעולות מול ועדות הכנסת, לשכת המשנה למנכ"ל, משרד החינוך, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 24 בדצמבר 2020.

הסברה⁷⁸

- הועברו חמישה מפגשי זום להורים ולקהל הרחב בנושא מוגנות ופגיעות ברשת בהשתתפות אנשי מקצוע מטעם המטה הלאומי.
- הופקו שני סרטונים הפונים לילדים ונוער בהשתתפות נציגי פורום נוער של המטה הלאומי.
- פורסמו פוסטים (רשומות) וכתבות מקצועיות רבות באתר המטה כגון טיפים להורים לעבודה מהבית, טיפים להפחתת חרדה, שמירה על פרטיות בלמידה מרחוק ופייק ניוז (חדשות כזב).
- הופקו שלושה עלוני מידע לציבור – שניים מהם בשיתוף הרשות להגנת הפרטיות ומערך הסייבר הלאומי בנושאים כגון שימוש נכון והתנהלות בטוחה בזום, ריחוק פיזי וקרבה חברתית ופרטיות בלמידה מרחוק.
- התכנים פורסמו ועודכנו בפורטל החירום הלאומי באמצעות פיקוד העורף.

4.4 פעילות משרדי הממשלה במסגרת המטה הלאומי**4.4.1 משרד הרווחה**⁷⁹

משרד הרווחה מקצה שישה תקנים של עובדות סוציאליות (להלן: עו"סיות) מחוזיות וארציות לחוק הנוער,⁸⁰ לרבות עבודה לאחר שעות העבודה הרגילות (מ-19:30 עד לתחילת היום הבא – 07:30, בסופי שבוע, חגים ומועדים). **עבודת העו"ס במוקד:** עובדות משרד הרווחה מקבלות את הפניות למוקד, ובוחנות וממיינות כל אירוע שעליו דווח. במידת האפשר הן מוסיפות נתונים ממערכת משרד הרווחה. לאחר מכן הן בונות יחד עם עובדי המשרדים האחרים תוכנית התערבות ראשונית המותאמת לנתונים הסוציו-דמוגרפיים של הנפגע, לסוג האירוע וסוג הפגיעה. בתוכנית נקבע בין היתר איך לפעול מול מערכת החינוך ומערכת הרווחה בקהילה. בהמשך התהליך נכתב דוח מקצועי של עו"ס המוקד המועבר לעו"ס המטפלת בקהילה לצורך המשך התערבות טיפול ככל הנדרש.

באחריות העו"סיות לדאוג לשלומם וביטחונם של הקטינים ובאחריותן לבחון את מצבי הסיכון שבהם נתונים הקטינים ולבדוק אם נעברה עבירה שחלה עליה חובת דיווח. לעיתים העו"ס תנהל שיחת עדכון עם ההורים, שבה תוכל גם להשלים מידע הנדרש להמשך ההתערבות. במקרים

⁷⁸ סיכום פעילות הסברה וניו מדיה, תרחיש קורונה 2020, המטה הלאומי להגנה על ילדים ברשת, המשרד לחינוך וקודים קהילתי.

⁷⁹ אילן אביטן, עו"ס, מנהל תחום משרד הרווחה במטה הלאומי, משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 23 בפברואר 2021.

⁸⁰ חוק הנוער (טיפול והשגחה), תש"ך-1960.

שבהם עולה חשד כי ילד נפגע מעבירת מין או אלימות, תמליץ להורים לפנות אל מרכזי הגנה הנמצאים בקהילה לטובת גביית עדות וחקירת ילדים בסביבה מוגנת ומכילה.⁸¹

פיתוח מומחיות בטיפול בפגיעות מקוונות

בתשובת המשרד על פנייתנו צוין כי העבודה במוקד 105 מזמנת יצירת תחום מומחיות המבוסס על איתור ילדים נפגעים במרחב המקוון, אבחון שלהם והגנה עליהם. המשרד הוא מוביל ושותף בקביעת סדר הפעולות בעבודה עם הקטין ומשפחתו מתוך עבודה משותפת בצוות רב-מקצועי ויישום מדיניות משרד הרווחה והתפיסה המקצועית בתחום ילדים ונוער במצבי סיכון וסכנה גבוהים, המאפשרת מתן מענה מיטבי.

בתחום מומחיות זה נכללים ייעוץ לצוות המוקד בנושאים הקשורים לחוקי ההגנה על ילדים; היועצות עם המשטרה במצבים שבהם נעברה עבירה; ייעוץ, הכוונה וסיוע לאנשי מקצוע בכל הארץ בעניינים הנוגעים להגנה על קטינים במרחב המקוון.

משרד הרווחה משתתף בתוכניות המניעה שמפעיל המטה הלאומי לאורך השנה, ובהן מגוון תוכניות להעלאת המודעות בקהילות ייחודיות מתוך רגישות תרבותית והתאמה לצרכים ייחודיים, למשל של עולים מאתיופיה, החברה הערבית והורים לילדים עם מוגבלות.

4.4.2 משרד החינוך⁸²

משרד החינוך מקצה למטה הלאומי שישה תקנים של מפקחות מהשירות הפסיכולוגי ייעוצי ושני תקנים של סטודנטים לתואר שני בייעוץ חינוכי. המפקחות נותנות מענה חינוכי ורגשי לתלמידים, הורים וצוותי חינוך באירועי פגיעה ופועלות בתיאום עם אנשי מקצוע אחרים במוקד ועם אנשי המקצוע במערכת הרווחה.

טיפול בפגיעות

עם קבלת פנייה במוקד ניתן מענה ראשוני להורים, תלמידים ולצוותי חינוך מתוך גיבוש מענה כולל ומתואם עם המשרדים השונים, ובכלל זה ליווי של הפונים בכל שלבי ההתמודדות, הדרכת הורים להתמודדות עם האירוע והפניה להמשך טיפול בקהילה ובמערכת החינוך בהתאם לצורך.

• בשנת 2020 נשלחו כ-500 דוחות לגורמי טיפול בקהילה על נערות ונערים הנמצאים

בסיכון מידי (למשל התאבדות או סיכון לפגיעה מינית).⁸³

⁸¹ למידע נוסף על הטיפול במרכזי הגנה וטיפול לנפגעי אלימות מינית ראו: יסכה מוניקנד-גבעון, [מרכזים לטיפול בקטינים נפגעי אלימות מצד בגירים](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 9 בפברואר 2021.

⁸² הילה פאר סיקרון, מנהלת תחום תיאום פעולות מול ועדות הכנסת, לשכת המשנה למנכ"ל, משרד החינוך, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 24 בדצמבר; עינב לוק, מנהלת אגף בכיר שירות פסיכולוגי ייעוצי, המינהל הפדגוגי, משרד החינוך, תשובה על פנית מרכז המחקר והמידע של הכנסת בנושא פעילות שפ"י במשבר הקורונה, 9 במרץ 2021.

⁸³ דוחות אלו מוגשים במקביל לדוחות המוגשים לגורמים בקהילה בתחום הרווחה.

- בשנה האחרונה הופעלה **תוכנית הסברה ומניעה בפנימייה** שבה היו ילדים מעורבים בפגיעה מקוונת באחד הילדים.

- נעשתה עבודה משותפת עם מפלג חקירות **לזיהוי קטינים עם צרכים מיוחדים לפני גביית עדות ולצמצום מצבי פגיעה.**

פעילות מניעה והכשרה

המפקחות פועלות גם בקרב ילדים, הורים וצוותי חינוך למען התנהלות מיטבית ברשת ומניעת פגיעה באמצעות ליווי, הדרכה, הכשרה ומתן כלים לצוותים החינוכיים בנושא **איתור וזיהוי של תלמידים שמתמודדים עם מצבי סיכון ומצוקה במרחב הווירטואלי, ומתן סיוע לתלמידים אלה:**

שילוב הנושא במפגשי הכשרה בקורס "פיתוח מקצועי ליועצות בראשית דרכן"; הרצאות למפקחים, מדריכים ומנהלים; קיום קורס עומק בנושא "רווחה נפשית בעידן דיגיטלי"; כנס ארצי והכנת חומרים למורים והורים בשיתוף חטיבת הטמעת טכנולוגיות ממינהל תקשוב במשרד החינוך לקראת השבוע הלאומי לגלישה בטוחה ברשת תשפ"א; פרסום הנחיות ועלונים בנושא התנהלות ברשת לרבות שימוש מאוזן במסכים, צמצום חשיפה לתכנים שאינם תואמי גיל וזיהוי מצבי סיכון ברשת; פיתוח כלים יישומיים לטיפול באירועי פגיעה ברשת, פיתוח לומדה ואגרות מידע להורים ולצוותים חינוכיים; הובלת פורום מנהיגות נוער במטה הלאומי ושותפות בקידום מנהיגויות נוער בתחום הרשת במערכת החינוך; פיתוח ועדכון 14 שיעורים לתלמידים בתוכנית כישורי חיים המחודשת בהתבסס על נתוני המוקד; פיתוח מודל לאקלים בית ספרי תומך, מוגן ובטוח במרחב המקוון וכנסים בנושא.

- **עד כה כ-500 יועצות וכ-3,000 מפקחים ומנהלים התוודעו לפעילות המטה ועברו הכשרה להתערבות מיטבית במקרה של פגיעה ובמניעתה.**

- מפקחות שפ"י במוקד 105 והמפקחים על הייעוץ החינוכי במחוזות פועלים יחד עם מדריכי היחידה למיניות ומניעת פגיעה בילדים **מהחברה הערבית, החברה החרדית והחינוך הממלכתי-דתי, ומלווים את הנהלות בתי הספר בהיוועצות וניהול אירועי פגיעה רגישים תרבותית.**

פעילויות נוספות מטעם משרד החינוך

משרד החינוך מפעיל תוכניות לשיפור האקלים הבית ספרי ולהתנהלות מיטבית ברשת במסגרת **תוכנית "חיים ברשת" למניעת מצבי פגיעה.** התוכנית פועלת במסגרת תוכנית כישורי חיים, שהיא תוכנית ליבה לעיבוד רגשי וחברתי ופיתוח מיומנויות אישיות ובין-אישיות. מטרת התוכנית לפתח בקרב התלמידים הרגלי גלישה מאוזנים ומושכלים, לפתח מיומנויות וכישורים בין-אישיים וכן להגביר את המודעות לאחריות אישית וחברתית במצבים של פגיעה. התוכנית מופעלת בקרב תלמידים, הורים וצוותי חינוך ומתקיימת לאורך השנה באמצעות שיעורים והרצאות בנושא.

לדברי משרד החינוך גורמים רבים ובהם מדריכים, מורים, מנהלים, יועצים ומפקחים נחשפו לתכנים שונים הנוגעים לאלימות מקוונת ולמניעתה

פעילויות נוספות לטיוב אקלים בית ספרי במרחב המקוון ומניעת פגיעה מתקיימות באמצעות **תוכניות חינוכיות חיצוניות הניתנות על ידי עמותות העוסקות בתחום כגון עמותת מצמיחים⁸⁴ ואשנ"ב.⁸⁵**

כמו כן, בתשובת משרד החינוך צוין כי המערכת דואגת ליידע את כלל ציבור התלמידים, ההורים וצוותי החינוך באשר לגורמים שאליהם אפשר לפנות לקבלת עזרה. כמו כן מתשובת המשרד עולה כי לשיטתו, הקשר האישי בין תלמידים ומורים אמור לסייע בקיום מעקב יום-יומי אחר מצבם הפיזי והרגשי של התלמידים, באיתור תלמידים שנפגעו ובמתן ליווי או טיפול רגשי-חינוכי במקרה הצורך.

4.4.3 המשרד לביטחון הפנים

במסגרת פעילות יחידת להב 433 של משטרת ישראל מופעלת **יחידה 105, הכוללת מערך מודיעין וחקירות ואת מוקד 105 של המטה הלאומי להגנה על ילדים ברשת**. במפלג המודיעין והחקירות מתקבלות פניות מורכבות ופרשיות רחבות היקף מכל הארץ ובהן גם פניות מהמוקד.⁸⁶ מוקד 105 הוא כתובת לציבור לדיווח, למידע ולסיוע. כמו כן, **המשטרה יוזמת ומובילה פעילות למיגור הפשיעה המקוונת וכן לחשיפת פשעים נגד קטינים במרחב המקוון** על ידי שימוש באמצעים טכנולוגיים מתקדמים.⁸⁷

בתשובת המשרד על פנייתנו צוין כי שוטרי מוקד 105 מתמודדים עם אתגרים רבים ואירועים מורכבים כגון עבירות מין כלפי קטינים ובריונות. מן השוטרים נדרש להיות מכילים, בעלי יכולת הקשבה, סבלנות ואינטליגנציה רגשית גבוהה. לצורך כך, השוטרים עוברים הכשרות ייעודיות ורוכשים מיומנויות וידע נרחבים במגוון תחומים כגון ניהול משא ומתן, שיטות חקירה מתוחכמות, עולם הנוער, מיצוי מידע מקוון ועוד.⁸⁸

לצד פעילות האכיפה היחידה המשטרית נוקטת פעולות מניעה, אשר עיקרן הוצאת צווים להגבלת גישה לאתרים פדופיליים לפי חוק הסמכויות שהוזכר לעיל לשם מניעת ביצוע עבירה באתר האינטרנט. **מאז 2018 הוצאו שמונה צווים בשיתוף פרקליטות המדינה - מחלקת הסייבר, אשר מגבילים גישה ליותר מ-10,000 אתרים פדופיליים.**

בשלוש שנות הפעילות של יחידה 105 הוגבלה הגישה ליותר מ-10,000 אתרים פדופיליים

⁸⁴ [מצמיחים - המרכז להפחתת אלימות בבתי הספר](#), תוכנית 927 במאגר התוכניות החינוכיות החיצוניות של משרד החינוך.

⁸⁵ עמותת אשנ"ב - אנשים למען שימוש נכון באינטרנט, תוכנית 3127 במאגר התוכניות החינוכיות החיצוניות של משרד החינוך, [העצמה התמודדות והשתלבות בעולם הדיגיטלי](#).

⁸⁶ ככלל, הטיפול בעבירות נגד קטינים ברשת נעשה בתחנות המשטרה הפרוסות ברחבי הארץ אלא אם כן עלתה בקשה להעביר לטיפול של יחידה 105. עו"ד שרית כץ בן-משה, רפ"ק, רכזת ועדות הכנסת, לשכת מנכ"ל, הבהרות לפנייה של מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 18 באוגוסט 2021.

⁸⁷ משטרת ישראל, אגף חקירות ומודיעין, להב 433, [יחידה 105 - היחידה למניעת אלימות נגד קטינים ברשת](#), כניסה: 20 בינואר 2021.

⁸⁸ חגי רזניק, מנכ"ל המשרד לחיזוק וקידום קהילתי, אלימות במרחב הסייבר, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 22 במרץ 2021.

כמו כן, כלל שוטרי היחידה לוקחים חלק פעיל במתן הרצאות לציבור בתחומי העיסוק של המטה הלאומי בדגש על גלישה בטוחה וסכנות ברשת.⁸⁹

פתיחת תיקים

לפי בדיקת חוקרי מוקד 105, בשלוש השנים האחרונות נפתחו מדי שנה לפחות 550 תיקי חקירה במוצע בנושא פגיעות מקוונות בקטינים

מכלל אירועי המוקד, יש מקרים הנשלחים להמשך טיפול במפלג החקירות בלהב 443 או במחוזות. מערכות המחשוב וסיווגי התיקים של יחידה 105 ולהב 443 אינם מסונכרנים ולכן אי-אפשר לדעת מה סטטוס הטיפול בתיקים שהועברו למפלג החקירות או למחוזות.⁹⁰ עם זאת, אפשר לדעת מה מספר התיקים שנוצרו בעקבות אירועי מוקד לפי נושא האירוע באמצעות בדיקה באילו אירועי מוקד נפתח תיק. יודגש כי אין מדובר בנתון שמשקף במלואו את מספר התיקים שנפתחו עקב אירועי מוקד אלא בנתון חלקי שרלוונטי רק לאירועים שנבדקו על ידי חוקרי המוקד.⁹¹

מבדיקה זו עולה כי בשנת 2018 נפתחו 441 תיקים, בשנת 2019 נפתחו 646 תיקים ובשנת 2020 נפתחו 564 תיקים. **בסך הכול נפתחו לפחות 1,651 תיקים מכלל הפניות למוקד בשלוש השנים האחרונות, ובממוצע – 551 כל שנה. בשנות הפעילות המלאות האחרונות (-2020 2019) שיעור האירועים שבהם נפתחו תיקים הוא 6% מכלל הפניות למוקד.** כאמור, עשויות להיות כמה פניות על אירוע אחד, הפניות עשויות להיות לא רלוונטיות, ומרבית הפניות אינן עומדות ברף הפלילי לפתיחת חקירה מעמיקה.⁹² התיקים שנפתחו מופנים לתחנות השיטור בקהילה, או לטיפול במפלגי המודיעין והחקירות בלהב 443 אם מדובר בתיקים מורכבים או רחבי היקף.⁹³

העבירות שהופנו למפלג החקירות נעשו כלפי קטנים בני תשע עד 17. בכלל העבירות היו בעילת קטינה מתחת גיל 16 במרמה או שלא בהסכמה חופשית, מעשה מגונה בקטין מתחת גיל 14, אינוס קטינה מתחת גיל 14, ניצול קטינים לזנות, התחזות כאדם אחר במטרה להונות, הפצה והחזקה של חומרי תועבה ועוד.⁹⁴

על מנת לבחון את שיעור התיקים לפי נושאי הפנייה נציג להלן (לוח 8) את ממוצע התיקים שנפתחו בעקבות אירועים במוקד 105 בשלוש השנים האחרונות בסיווג לפי נושא האירוע.

⁸⁹ שם.

⁹⁰ עו"ד שרית כץ בן-משה, רפ"ק, רכזת ועדות הכנסת, לשכת מנכ"ל, הבהרות לפנייה של מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 18 באוגוסט 2021.

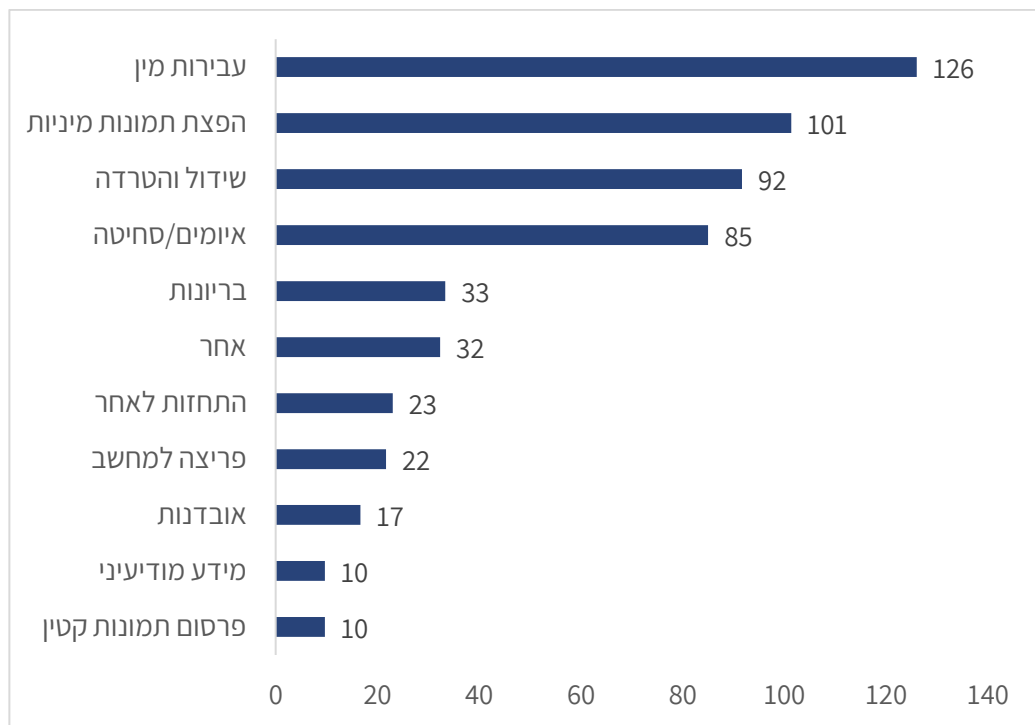
⁹¹ קובי עזרא, רפ"ק יועמ"ש יחידה 105, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 29 ביוני 2021.

⁹² שם.

⁹³ שרית כץ בן-משה, רפ"ק, רכזת ועדות הכנסת, לשכת מנכ"ל, הבהרות לפנייה של מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 18 באוגוסט 2021.

⁹⁴ קובי עזרא, רפ"ק יועמ"ש יחידה 105, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 29 ביוני 2021.

לוח 8: ממוצע התיקים שנפתחו בעקבות אירוע במוקד 105 לפי נושא האירוע בשנים 2018-2020⁹⁵

כרבע מכלל התיקים שנפתחו בעקבות אירועי מוקד 105 עוסקים בעבירות מין

מהנתונים עולה שעבירות מין הן העבירות הנפוצות ביותר – 23% מכלל התיקים שנפתחו בשלוש השנים האחרונות בממוצע. נתון זה נמצא בהלימה לכך ש-25% מכלל הפניות הן בנושא עבירות מין, כפי שמופיע בלוח 2 לעיל.

עבירות הפצת תמונות מיניות גם הן נפוצות ושיעורן 18% מכלל התיקים שנפתחו בשלוש השנים האחרונות בממוצע. שידול והטרדה לא מינית (18%) ואיומים או סחיטה לא מינית (17%) היו גם הן נפוצות. נושאי עבירות אלו אומנם לא נכללו בפניות הנפוצות ביותר, אך ייתכן שהשיעור שונה היות שפתיחת התיקים אינה משקפת שיעור ממספר הפניות בנושאים השונים אלא שיעור מהאירועים שבהם נדרשו חקירה והמשך טיפול משטרת. כך למשל, פניות בנושא אובדנות שכיחות (14%), אך בדרך כלל אינן מצריכות מעורבות משטרתית אלא טיפול של גורמים חינוכיים וטיפוליים בקהילה. לקבלת תמונה מלאה של שיעור התיקים הנפתחים מכלל הפניות בנושא מסוים כדאי לבחון מהם הקריטריונים לפתיחת תיק.

מצב הטיפול בתיקים

כאמור, מרבית התיקים מועברים להמשך טיפול במחוזות לאחר השלמת פרטי רקע על האירוע והפונים. אירועים רחבי היקף ומורכבים מטופלים במפלגי המודיעין והחקירות של להב 443.⁹⁶ היות שהתיקים מועברים אי-אפשר לדעת מה סטטוס הטיפול בתיק. עם זאת, אפשר

⁹⁵ שם.

⁹⁶ שרית כץ בן-משה, רפ"ק, רכזת ועדות הכנסת, לשכת מנכ"ל, הבהרות לפנייה של מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 18 באוגוסט 2021.

לבחון מה סטטוס הטיפול בתיקים במערכת להב 443. יודגש שאין מדובר בסטטוס הטיפול בכלל התיקים הנובעים מאירועי מוקד 105, אלא בתיקים שהגיעו למפלג החקירות בלבד (לוח 9 להלן). בלוח זה יוצג מצב התיקים בעבירות מחשב כלפי קטינים בלבד שהגיעו לטיפול של יחידת להב 443.

לוח 9: סטטוס תיקי עבירות מחשב כלפי קטינים בשנים 2018-2020⁹⁷

סטטוס תיק	2018	2019	2020
בחקירה			8
בתהליך סגירה			1
גנוז	1		3
התקבלה החלטה שיפוטית	11	3	
בטיפול הפרקליטות – תביעות	17	10	11
סך הכול	28	14	23

מהנתונים עולה כי בשלוש השנים האחרונות נפתחו 65 תיקים בלהב 443 ויותר ממחציתם (כ-60%) נמצאים בטיפול הפרקליטות. בכשליש (29%) מהתיקים שנפתחו בשנים 2019-2018 כבר התקבלה החלטה שיפוטית⁹⁸ ובשמונה תיקים שנפתחו בשנת 2020 עדיין מתנהלת חקירה.

4.4.4 משרד המשפטים – יחידת הסייבר בפרקליטות המדינה⁹⁹

יחידת הסייבר בפרקליטות המדינה מלווה תיקים הנחקרים במסגרת פעילות מוקד 105 לחקירת עבירות מין כלפי קטינים ברשת בלהב 433 במשטרה. ככלל, יחידת הסייבר פועלת בשני נתיבים מרכזיים בטיפול בפגיעות ברשת כלפי קטינים ובוגרים: ניהול הליכים פליליים וניהול מהלכי אכיפה אלטרנטיבית.

הליכים פליליים

בשנת 2019 נפתחו 56 תיקי פרקליטות על פגיעה בקטינים ובוגרים – חלק מהם מרובי חשודים ורחבי היקף או מרובי נפגעים. 33% מהתיקים שנפתחו עסקו בעבירות מין, זנות ותועבה באמצעות מחשב. יתר העבירות היו עבירות מקוונות ממניע כלכלי, עבירות בנושאי מידע, עבירות של פגיעה בביטחון המדינה ועבירות סמים.

⁹⁷ קובי עזרא, רפ"ק יועמ"ש יחידה 105, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 29 ביוני 2021.

⁹⁸ החלטה שיפוטית היא שלב מאוחר בטיפול בתיק שנפתח ולכן מוקדם מדי לבחון נושא זה בתיקים שנפתחו רק לפני שנה-שנה וחצי.

⁹⁹ משרד המשפטים, פרקליטות המדינה, סיכום שנה 2019, 2020.

נוסף על הגשת 37 כתבי אישום בנושא אלימות מקוונת בשנת 2019, הפרקליטות פועלת לצמצם את נזקי האלימות על ידי התמקדות בהסרת תכנים או הגבלת גישה לאתרים פוגעניים

בשנה 2019 הוגשו 37 כתבי אישום, חלקם הוגשו על בסיס תיקים אלה וחלקם הוגשו על בסיס תיקים שנפתחו בשנים קודמות. ב-17 מכתבי האישום נכללו למעלה מ-170 אישומים בעבירות מין שבוצעו כלפי 243 נפגעות (91%) ונפגעים (9%) ברשת האינטרנט, מהם 206 קטינות וקטינים (85%) ו-37 בגירות ובגירים (15%): 41% בווטסאפ, 32% באינסטגרם, 15% בטלגרם, 6% בסקייפ, 4% בפייסבוק ו-2% בפלטפורמות אחרות.

מכלל תיקי הפרקליטות הגיעו בשנתיים האחרונות 25 תיקים מיחידה 105. לבקשת מרכז המחקר והמידע של הכנסת נבדק מצב הטיפול בתיקים אלו:¹⁰⁰

בשנת 2019 נפתחו במחלקת הסייבר של פרקליטות המדינה 12 תיקים שהגיעו מיחידה 105:

- שלושה תיקים נגנזו מסיבות שונות כגון אי-הגדרת נפגע ספציפי.
- מתשעת התיקים האחרים –
 - בשישה תיקים העבריינין הורשע (בשלושה תיקים היו כ-26-39 קטינות נפגעות).
 - בארבעה מהם טרם נקבע גזר דין, בתיק אחד נקבעו 20 חודשי מאסר ופיצוי ובתיק נוסף העבריינין נידון ל-8.5 שנות מאסר אך הוגש ערעור לבית המשפט העליון על קלות העונש.
 - בתיק אחד נקבעה אי-הרשעה ושליחה לצו מבחן ושעות לתועלת הציבור משיקולי שיקום.
 - בשני תיקים ההליך טרם הסתיים.

בשנת 2020 נפתחו במחלקת הסייבר של פרקליטות המדינה 13 תיקים שהגיעו מיחידה 105:

- שמונה תיקים נגנזו: שלושה מהם נגנזו מסיבות שונות כגון נסיבות שאינן מצדיקות הגשת כתב אישום; שני תיקים נגנזו בעילת חוסר אשמה; שלושה תיקים נסגרו בעילה של חוסר ראיות;
- בתיק אחד טרם התקבלה החלטה;
- בתיק אחד עם כ-24 נפגעות טרם הוגש כתב אישום;
- בתיק אחד נחתם הסדר מותנה;¹⁰¹
- בשני תיקים עם 5-9 נפגעים ממתנינים לטיעונים לעונש.

¹⁰⁰ אלון סיון, לשכת משנה לפרקליט המדינה (עניינים פליליים), תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 2 באוגוסט 2021.

¹⁰¹ חוק סדר הדין הפלילי מאפשר לרשויות התביעה, החל ממאי 2013, להימנע מהגשת כתב אישום נגד חשוד ולסגור את התיק בעניינו, אם הוא יודה בביצוע העבירות המיוחסות לו ויקיים תנאים שנקבעו בהסדר. במקרה כזה יירשם כי התיק נסגר בעילה של "סגירת תיק בהסדר", והפרת תנאי ההסדר תביא להעמדתו לדין של החשוד בעתיד.

הליכים אלטרנטיביים

מהלכי אכיפה אלטרנטיבית הם שורה של פעולות משפטיות וטכנולוגיות שמטרתן צמצום הנזק הנגרם כתוצאה מפעילות אסורה או עבריינית המתרחשת במרחב המקוון. **האכיפה האלטרנטיבית מתמקדת בעבירה ולא במבצעה; בפרסום האסור ולא במפרסם.**¹⁰² קצב העבודה בתחום זה מתאפיין בטיפול מהיר ומיידי על מנת לצמצם את התפשטותם של פרסומים ולמנוע מהם להפוך ל"ויראליים" ולבעלי השפעה אלימה ומזיקה.

מהלכי האכיפה האלטרנטיבית נחלקים לשניים:

- מהלכים משפטיים וולונטריים המתבססים על דיווח ובקשות של הפרקליטות ללא צו שיפוטי מחייב מחברות האינטרנט המאחסנות את התוכן האסור או מנגישות אותו, להסיר את התוכן או לצמצם את החשיפה אליו בשל היותו נוגד את תנאי השימוש שלהן. **נוסף על פנייה ישירה על ידי הפרקליטות, יחידת הסייבר פרסמה מדריכים לציבור לדיווח על תוכן פוגעני בגוגל, ביוטיוב, בפייסבוק ובאינסטגרם, ובהם הנחיה לפנות למשטרה במקרה שהפרסום עולה כדי עבירה פלילית.**¹⁰³
- מהלכים משפטיים מכוח חוק סמכויות לשם מניעת ביצוע עבירות באמצעות אתר אינטרנט, התשע"ז-2017. כאמור, החוק מאפשר לבית המשפט המוסמך להוציא צו שיוורה על הסרת אתר אינטרנט המאוחסן בשרת בישראל או שנמצא בשליטת אדם הנמצא בישראל, חסימת גישה אל אתר האינטרנט או סינונו מתוצאות החיפוש.

בשנת 2019 הגישה יחידת הסייבר 19,606 בקשות להסרת תכנים; 90% מהתכנים הוסרו. בשנת 2019 חל גידול של 37% ביחס למספר הבקשות שטופלו בשנת 2018 (14,283). עם זאת, בנתוני 2019 נכללות בקשות להסרה שנעשו במסגרת הבחירות לכנסת שהתקיימו בשנת 2019. 76% מהבקשות להסרת תוכן נסבו על פרסומים של ארגוני טרור או מי מטעמם, 22% נגעו לעבירות הסתה לאלימות או עבירות הסתה לטרור ו-2% היו בנושאים אחרים.

בשנת 2019 הוגשו בבית המשפט המחוזי 5,406 בקשות להסרת תכנים או למניעת גישה לאתרי אינטרנט שביצעו את העבירות האלה: 22 בקשות בנוגע ל-24 אתרים בנושא הימורים; 40 בקשות כנגד 40 אתרים בנושא פרסום שירותי זנות של בגירים ו-3 בקשות בנוגע ל-5,342 אתרים שעסקו בפרסום תכנים פדופיליים, בשיתוף פעולה עם האינטרפול.

¹⁰² משרד המשפטים, [פרקליטות המדינה, סיכום שנה 2019](#), 2020, עמ' 55.

¹⁰³ משרד המשפטים, [פרקליטות המדינה, יחידת הסייבר, דיווח על תוכן פוגעני ברשת](#), 5 בדצמבר 2018, כניסה: 12 באפריל 2021.

מדיניות הפרקליטות¹⁰⁴

כפי שצוין לעיל, שיעור ניכר של הפוגעים בקטינים הם עצמם קטינים. משכך פעמים רבות אין מגישים כתב אישום ונוקטים מדיניות מתונה ושיקומית כדי לפעול למניעת פגיעה נוספת ובצד זה לכוון את הקטין לאזרחות מועילה ומיטבית ולמנוע את כניסתו למעגל הפשע.

יחד עם זאת, בכל הנוגע לעבירות על "חוק הסרטונים", המבוצעות תדיר על ידי קטינים ופוגעות פגיעה רבה וקשה בקטינים רבים לאורך זמן, מדיניות התביעה היא, ככלל, מחמירה לרבות העמדה לדין ועמדה עונשית הכוללת עתירה להרשעה. מהפרקליטות נמסר כי עמדה מחמירה זו אושרה בפסיקת בית המשפט העליון והיא תולדה של צורך השעה בהרתעה ממשית והירתמות למלחמה בעבריינות רשת.

נציין כי פרקליט המדינה הוציא כמה הנחיות הנוגעות לעבירות במרחב הווירטואלי ככלל ובהן הנחיה 2.22 – פרסום, החזקה וצריכה של חומר תועבה ובו דמות של קטין. הנחיות נוספות נוגעות לטיפול בעבירות שאינן בהכרח נוגעות לקטינים או שנוגעות לעבירות שאינן אלימות במרחב הווירטואלי.¹⁰⁵

ועדת ארבל

ועדת ארבל היא ועדה ציבורית לגיבוש אמצעים להגנה על הציבור ועל נושאי משרה בשירות הציבור מפני פעילות ופרסומים פוגעניים כמו גם בריונות ברשת. חברי הוועדה המליצו שורת המלצות בתחומי המשפטים, התקשורת, החינוך, הרווחה והאתיקה, כגון הטמעת תוכנית חובה במכללות להכשרת מורים וקיום השתלמויות תקופתיות למורים מטעם משרד החינוך בנוגע לשימוש מיטבי במרחב המקוון; פיתוח מערך טיפול נפשי לנפגעים מפרסומים פוגעניים בכלל, וברשת בפרט; קידום הסדרים בחקיקה להסרת פרסומים פוגעים; העלאת מודעות בתקשורת לפרסומים פוגעים; ריענון והטמעה של כללי אתיקה עיתונאיים ועוד.¹⁰⁶

קשיים בטיפול משפטי בפגיעות מקוונות

לפי המשרד, כמו בעולם הפיזי, גם בעבירות מקוונות קשה להשיג את שיתוף הפעולה של הקורבנות הקטינים ושל הוריהם נוכח האופי המורכב של עבירות מין. זאת ועוד, יש קושי חקירתי משמעותי הטמון באיסוף התשתית הראייתית ותיעוד הראיות בטרם היעלמותן או מחיקתן על ידי החשוד. מנגד, טיפול בחקירה דורש התמודדות עם כמויות עצומות של פרטי חקירה מגוונים

¹⁰⁴ עו"ד דפנה פינקלשטיין, ראש תחום נוער בפרקליטות המדינה, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 2 באוגוסט 2021.

¹⁰⁵ למשל ראו: הנחיה 2.25 – מדיניות העמדה לדין על עבירה לפי סעיף 3 לחוק המחשבים – "מידע כוזב" או "פלט כוזב" והנחיה 7.4 – הקשבה או עיון בהאזנת סתר שלא כדין ושימוש בה כראייה במשפט. עוד ראו בנושא את מסקנות הוועדה לגיבוש אמצעים להגנה על הציבור ונושאי משרה בשירות הציבור מפני פעילות ופרסומים פוגעניים, כמו גם בריונות ברשת האינטרנט – ועדת ארבל.

¹⁰⁶ ועדת ארבל – [הוועדה לגיבוש אמצעים להגנה על הציבור ונושאי משרה בשירות הציבור מפני פעילות ופרסומים פוגעניים, כמו גם בריונות ברשת האינטרנט](#), דין וחשבון, משרד המשפטים, נובמבר 2020.

המוחזקים באמצעי מדיה שונים ברשות החשודים, לרבות חומרי מחשב, נתוני סלולר, תמונות ותכתובות שונות, לצד חומרי חקירה הנמצאים ב"ענן".

כמו כן קיים קושי באיתור וזיהוי של חשודים אשר פועלים ברשת בזהות בדויה ולעיתים אף בשיטות ובטכנולוגיות אשר מטרתן להסוות את זהותם האמיתית.

4.4.5 משרד הבריאות¹⁰⁷

נציגות היחידה למניעת אובדנות במשרד הבריאות שותפות לפעילות המטה הלאומי. לפי תשובת המשרד על פנייתנו, נציגות המשרד מביאות עימן את **תפיסת התכלול והיישום של התוכנית הלאומית למניעת אובדנות כפי שהיא באה לידי ביטוי במרחב המקוון**. העובדות מנחות את אנשי המקצוע ומייעצות להם בנושא האובדנות והבריאות בהתאם לפניות המתקבלות, והן גם שותפות להסברה, מחקר ויתר מוקדי הפעילות של המטה.

בתשובת משרד הבריאות על פנייתנו נמסר כי נוסף על הטיפול בפניות המגיעות למוקד והפעילות בתחום המניעה וההסברה, עובדות משרד הבריאות מביאות את הידע הנצבר בעבודה במטה לתוך משרד הבריאות. למשל, הן מעלות את המודעות בקרב עובדי מערכת הבריאות בנוגע להשפעות המתגרות של שימוש יתר במסכים ולקשר שבין אובדנות ובריאות על מגוון היבטיה לבין המרחב המקוון.

5. המלצות ארגוני חברה אזרחית

בסוף שנת 2020 ערך איגוד האינטרנט הישראלי¹⁰⁸ סקר בנושא אלימות מקוונת. מנתוני הסקר עולה כי לשיח המבוגרים ברשת השפעה על התנהגות הילדים ברשת. במענה על שאלה בנושא זה השיבו 49.7% מהמבוגרים שיש השפעה וכי הילדים מתנהגים כמו המבוגרים. 31.6% השיבו שיש השפעה וכי הילדים מתנהגים באופן קיצוני יותר מהמבוגרים. עוד עולה מהסקר **כי 54.6% מההורים שוחחו עם ילדיהם כיצד עליהם להגיב אם יחוו פגיעה רגשית ברשת**.¹⁰⁹

במענה על פנייתנו, האיגוד הסביר כי היות שמוקד 105 מטפל בקטינים, ומתוך הבנה שההורים משמשים מודל לחיקוי לילדים, יש לדעתו **להמשיך למקד את הפעילות במניעת שיח אלים ברשתות בקרב מבוגרים**.¹¹⁰ האיגוד פועל באמצעות הרצאות, סקרים ומחקרים וקמפיינים ציבוריים וחינוכיים להעלאת המודעות לנושא. האיגוד מנהל קהילת מומחים ובהם אנשי ונשות

¹⁰⁷ חגי רזניק, מנכ"ל המשרד לחיזוק וקידום קהילתי, אלימות במרחב הסייבר, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 22 במרץ 2021.

¹⁰⁸ האיגוד מפעיל את "נטיקה", גוף ידע מקצועי המספק מענה על תלונות ופניות במקרי פגיעה ברשת בקרב בגירים. פניות של קטינים מופנות למטה 105.

¹⁰⁹ איגוד האינטרנט הישראלי, **סקר איגוד האינטרנט הישראלי משנת 2020: השיח האלים ברשתות החברתיות**, דצמבר 2020.

¹¹⁰ איגוד האינטרנט הישראלי (ע"ר), מידע ונתונים בנושא אלימות כלפי קטינים במרחב הסייבר, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 7 בפברואר 2021.

מקצוע מהאקדמיה, מתחומי החינוך, אכיפת החוק, הרווחה ועוד לצורך החלפת ידע ופיתוח דרכי תגובה לתופעות חדשות.

האיגוד מונה רשימה של המלצות לטיפול בתופעת האלימות ברשת, נציג להלן את המרכזיות שבהן:

בין המלצות האיגוד לטיפול בתופעת האלימות המקוונת: העלאת המודעות לחוקים הקיימים לרבות הענישה המוגדרת בחוק ופעילות אגרסיבית של מערכת החינוך כלפי הפוגעים

- א. הקניית הרגלי שימוש במרשתת וערכים דיגיטליים כבר בגיל הגן.
- ב. חיוב פרחי הוראה ו/או יועצות חינוכיות בהכשרה או קורסים בנושא.
- ג. הוראת אתיקה דיגיטלית כחלק אינטגרלי מתוכנית הלימודים של משרד החינוך ולא רק כשיעורים בודדים או בשבוע/חודש הלאומי להגנה על ילדים ברשת.
- ד. הבהרה ועדכון לחוזר מנכ"ל בנושא ופירוט ההתמודדות המתאימה במקרים שאינם תז-משמיעים.
- ה. הנגשה להורים וחיזוק של המודעות ההורית. כאמור כמחצית מההורים אינם יודעים אם ילדם חווה פגיעה ורק כמחצית מההורים שוחחו עם ילדם על הנושא.
- ו. העלאת המודעות של תלמידי חטיבת ביניים ותיכון לחוקים הקיימים כגון חוק הסרטונים ולעובדה שכל החוקים תקפים גם ברשת, לרבות הענישה המוגדרת בחוק.
- ז. פעילות אגרסיבית של מערכת החינוך כלפי הפוגעים. למשל, לדעת האיגוד, לא ייתכן כי ילד שיזם חרם יוכל להיות נציג מועצת תלמידים או לקבל פרס על פעילות אחרת.
- ח. דרישה מהפלטפורמות המקוונות כגון פייסבוק וטוויטר להנגיש באופן זמין ובעברית את דרכי הדיווח על הפרות ופגיעות.
- ט. הגברת משאבי החקירה ומיצוי הדין של משטרת ישראל עם פעילות פוגענית ברשת מעבר לטיפול בעבירות מין חמורות כלפי קטינים.
- י. לדעת האיגוד אין הכרח בשינוי חקיקתי למעט התאמה נקודתית כגון החמרת ענישה על פגיעות בקטינים ובפרט פגיעה בפרטיות של קטינים¹¹¹ וקביעת רף גבוה יותר של פיצוי ללא הוכחת נזק. עיקר הטיפול צריך לדעתם להתרכז בשיפור מנגנוני האכיפה.¹¹²
- יא. האיגוד ממליץ לקיים תהליך חשיבה מול הרשות השופטת בכל הנוגע לטיפול בתופעת האלימות ברשת. לדברי האיגוד קיימים מקרים שבהם ערכאות משפטיות נוטות לשפוט

¹¹¹ סאני כלב, פרטיות ילדים בעידן האינטרנט מדיניות הסדרה מוצעת, איגוד האינטרנט הישראלי, אוקטובר 2016.

¹¹² הקליניקה למשפט וטכנולוגיה, המרכז למשפט וטכנולוגיה, הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת חיפה, "בריונות מקוונת: מחקר השוואתי", איגוד האינטרנט הישראלי, אוקטובר 2015.

לקולא עבירות במרחב המקוון ובכלל זה גם עבירות מין (מתוך חוסר הבנה של חומרת המקרים, בבחינת "אם זה קרה בעולם מקוון זה פחות נורא").

עוד צוין על ידי האיגוד כי עובדיו לא חשו שינוי במספר או בסוג של הפניות בנושאי בריונות וביוש ברשת בתקופת הקורונה מכלל פניות המבוגרים.¹¹³ מנגד חלה עלייה משמעותית במספר הפניות בנושאי הגנת סייבר, פריצות לחשבונות ברשתות החברתיות ופעילות עוינת של האקרים (פצחנים) המאופיינת בעיקר בפניות של בגירים ומטופלת במיזם BLOCK של האיגוד.¹¹⁴

במסגרת תוכנית "פרלמנט הנוער" לשיתוף נוער בעיצוב מדיניות,¹¹⁵ בשנת 2019 קיימה המועצה לשלום הילד תהליכי היוועצות עם כ-100 בנות ובני נוער מקבוצות אוכלוסייה שונות הנוגעים בנושאים שונים ובהם פגיעות בילדים ובנוער במרחב המקוון. נציג להלן המלצות עיקריות של בני ובנות הנוער להתמודדות עם אלימות מקוונת:¹¹⁶

- א. הגדרת פגיעה במרחב המקוון בצורה רחבה: "שימוש באמצעים אלקטרוניים או דיגיטליים במטרה לאיים, להטריד, להביך או לפגוע באחר". כמו כן הוצע להבחין בצורה ברורה ומדויקת בין פגיעה פלילית ובין פגיעה חברתית-ערכית. הודגש כי אין להסתפק רק בטיפול בפגיעות הפליליות אלא גם לתת מענה מגוון מבחינה חינוכית, חברתית וערכית.
- ב. שיחות עם אנשי מקצוע כגון גורמי אכיפת חוק, שיחות עם צעירים שחוו פגיעה או פגעו והכשרה בנושא התגוננות או סיוע לחבר שנפגע בימי שיא להעלאת המודעות לנושא.
- ג. טיפול במקרי פגיעה ברמה הבית ספרית והעירונית – הקמת מועצת תלמידים ומורים לטיפול במקרי פגיעה. נוסף על כך, קיום מפגשים של המועצות ברמה העירונית לשיתוף פעולה ולמידה הדדית.
- ד. צמצום מקרי פגיעה ברשת ברמה הלאומית – ניסוח אמנה בשיתוף תלמידים, הורים, מורים, אנשי חינוך וגורמי מקצוע, ובה כללים מנחים להתנהלות מוגנת, מכבדת ולא פוגענית ברשת.

¹¹³ נזכיר כי האיגוד מטפל בפניות של בוגרים בלבד ומעביר פניות של קטינים למוקד 105.

¹¹⁴ איגוד האינטרנט הישראלי (ע"ר), מידע ונתונים בנושא אלימות כלפי קטינים במרחב הסייבר, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 7 בפברואר 2021.

¹¹⁵ להרחבה בנושא ראו: פרלמנט הנוער לשיתוף בני ובנות נוער בקביעת מדיניות, סיכום פרויקט לשנת 2019 בעריכת דניאלה זלוטניק רז וורד וינדמן, המועצה הלאומית לשלום הילד, 2019; [אתר המועצה לשלום הילד](#). במהלך נובמבר 2021 עתיד לצאת דוח חדש על תהליך היוועצות בנושא פרטיות ילדים ונוער בעולם המקוון.

¹¹⁶ עו"ד עדי נעמת, מנהלת תחום השתתפות ילדים ונוער, המועצה לשלום הילד, המלצות בני ובנות תוכנית "פרלמנט הנוער" של המועצה לשלום הילד בנוגע להתמודדות עם פגיעה ואלימות מקוונת כלפי קטינים והטיפול בה, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 21 באוקטובר 2021.

ה. הסברה והגברת מודעות לפגיעה ברשת בקרב הורים, למשל באמצעות סדנאות במקומות עבודה ושיעורים מקוונים בנושא שיתרמו להיכרות עם העולם הדיגיטלי והחוויות של הילדים ברשת על מנת לשפר את התקשורת בין ההורים לילדים בנושא זה.

ו. מענים משפטיים לפגיעה ואלימות ברשת: החמרת ענישה במקרים כגון הפצת סרטונים מיניים או מבזים. לצד זה, העלאת המודעות בקרב ילדים בנוגע לחוקים הקיימים ולמעשים שעשויים להיחשב לעבירה פלילית.

ז. מענים טכנולוגיים – חיוב שימוש בטכנולוגיות לזיהוי חשיפה אפשרית לפגיעה.

לצד פעילות פרלמנט הנוער, המועצה הלאומית לשלום הילד מפעילה תוכנית לליווי נפגעי ונפגעות עבירות מין ואלימות. במסגרת זו המועצה ליוותה במהלך השנים אלפי ילדים ובני משפחה לאורך ההליך הפלילי שהתנהל בעניינם. נוכח ניסיונה בנושא, המועצה מציעה כמה דרכים לפעול בנושא פגיעות מקוונות בילדים:¹¹⁷

- א. הגברת האכיפה על ידי גורמי אכיפת החוק באשר לעבירות פדופיליה ברשת בין היתר באמצעות הגברת פעולות יזומות וסמויות כנגד מבצעי עבירות כלפי ילדים והחמרת הענישה כנגדם.
- ב. עיגון בחקיקה של עבירת "פיתוי קטין" (grooming) כחלק מהניסיון להיאבק בתופעה ולהרתיע בגירים המבקשים לפגוע מינית בקטינים או לנצלם לצורכי הפקה של פורנוגרפיה ופרסומי תועבה. לדברי המועצה מדינות רבות בעולם הסדירו זאת בחקיקה ייעודית. כאמור, הצעת חוק בנושא הונחה על שולחן הכנסת ה-23 באוגוסט 2020.
- ג. פיתוח ערוץ ישיר במטה הלאומי להגנה על ילדים ברשת (105) לקבלת פניות של ילדים ובני נוער על ידי גורמים טיפוליים, והתאמת הכשרות ייעודיות לצורך מתן מענה רגשי ראשוני וגיבוש תוכנית התערבות מיטיבה.
- ד. העלאת מודעות בקרב ילדים ונוער באשר למנגנוני הדיווח והטיפול הקיימים בשיתוף כלל הגורמים העוסקים בנושא ובני ובנות הנוער.
- ה. פיתוח הנחיות במשרדי ממשלה לקיום תהליכי שיתוף והיוועצות עם נוער, במסגרת פיתוח מדיניות ממשלתית בנושאים הנוגעים להגנה על ילדים במרחב המקוון.
- ו. פיתוח תוכנית לימודים ארצית מתעדכנת ותקופתית לתלמידים, מורים ואנשי מקצוע בנושא מוגנות והתנהלות מכבדת ברשת. על התוכנית להיות מותאמת לקבוצות אוכלוסייה מגוונות ולעודד דיווח ופנייה לסיוע לגורמים מוסמכים. לדברי המועצה על

**המועצה הלאומית
לשלום הילד ממליצה
בין השאר לחזק את
האכיפה ואת הכלים
המשפטיים למניעת
אלימות מקוונת,
לפעול למתן מענה
רגשי מיידית ולשתף
ילדים בקביעת
מדיניות בנושא**

¹¹⁷ עו"ד עדי נעמת, מנהלת תחום השתתפות ילדים ונוער, המועצה לשלום הילד, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 24 באוקטובר 2021.

ההכשרות לאנשי המקצוע להינתן הן במסגרת לימודיהם המקצועיים והן במסגרת עבודתם.

ז. פיתוח מערך הכשרה לשופטים ולגורמי תביעה בנושא של עבירות מין ברשת, בפרט כלפי ילדים ונוער, חומרתן ומאפייניהן הייחודיים, במטרה להבטיח התייחסות מותאמת לתופעה של עבירות מין ברשת בישראל.

ח. פיתוח לומדה קלה לתפעול להורים, ובה הסברים בשפה פשוטה ונגישה בנוגע למוגנות ילדים ברשת, דיווח והגשת בקשה להסרת תכנים פוגעניים, לצד קיום מפגשי הסבר פיזיים להורים, חלוקת חומרי הסברה בשפות שונות וכדומה.